

Толковен речник за климатски промени Climate change glossary

Овој толковен речник е подготвен со техничка и финансиска поддршка на Програмата за развој на Обединетите Нации (УНДП) и Глобалниот фонд за животна средина (ГЕФ).

This glossary has been prepared with technical and financial support from the United Nations Development Programme (UNDP) and the Global Environment Facility (GEF).

Назив (мк)	Назив (анг)	Опис(мк)	Опис (анг)
А интегрирани дозволи	A integrated permits	А интегрираните дозволи - се во надлежност на Министерството за животна средина и просторно планирање, односно органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина .Овие инсталации ќе треба да ги исполнат барањата за најдобри достапни техники (НДТ).	A integrated permits are under the competence of the Ministry of Environment and Physical Planning. In order to obtain such permit, the installations would have to meet the requirements of the BAT (Best Available Techniques)
автоматизирани метеоролошки станици	automated meteorological stations		
агроедафични параметри	agroedaphic parameters		
агроклиматско зонирање	agro-climatic zoning		
адаптација без жалење	no regrets adaptation		
аеробен третман	aerobic treatment		
азотни оксиди (NOx)	nitrogen oxides (NOx)	Некој од неколкуте оксиди на азотот.	Any of several oxides of nitrogen.

аквифер, водоносен слој	aquifer	Слој на пропустлива карпа што држи вода. Незатворениот аквифер се полни со вода директно од врнежите дожд, од реките и од езерата. Стапката на полнењето ќе зависи од пропустливоста на карпите и почвата кои го опкружуваат. Затворениот аквифер се одликува со горен слој што е непропустлив така што локалните врнежи од дожд не влијаат врз аквиферот.	A stratum of permeable rock that bears water. An unconfined aquifer is recharged directly by local rainfall, rivers, and lakes, and the rate of recharge will be influenced by the permeability of the overlying rocks and soils. A confined aquifer is characterized by an overlying bed that is impermeable and the local rainfall does not influence the aquifer.
алатки за известување	reporting tools		
алтернативна енергија	alternative energy	Енергија добиена од нефосилни горива која ниту троши природни ресурси, ниту ѝ штети на животната средина.	Energy derived from non-fossil-fuel sources that neither spends natural resources, nor it is harmful for the environment.
алтернативни извори на енергија	alternative energy sources		
анаеробна дигестија	anaerobic digestion		
анаеробни дигестори	anaerobic digesters		
анализа за ублажување на климатските промени	climate change mitigation analysis		
Анекс 1	Annex 1		
антропогени фактори	anthropogenic factors		
апсолутни минимални температури	absolute minimum temperatures		
атмосферска депозиција	atmospheric deposition		
биогаз	biogas		
биодизел	biodiesel		

биоенергија	bioenergy		
биоинформатика	bioinformatics		
биокоидори	bio-corridors		
биот	biota	Сите живи организми во една област; флората и фауната земени како целина.	All living organisms of an area; the flora and fauna considered as a unit.
биотехнологија	biotechnology		
брзина на ветерот	wind speed		
бруто примарно производство (GPP)	Gross Primary Production (GPP)	Количество јаглерод апсорбирано од атмосферата преку фотосинтеза.	The amount of carbon fixed from the atmosphere through photosynthesis.
бука	beech		
бунари за наводнување	irrigation wells		
буџетски период	budget period		
варовник	limestone		
вегетациска карта	vegetational map		
вегетациска покривка	vegetation cover		
вектори на болести	vectors of diseases		
вертикално и хоризонтално прераспределување	vertical and horizontal redistribution		

ветерни електрани	wind power plants	Ветерни електрани се електрани кои ја претвораат енергијата од ветрот во корисна форма на енергија, со употреба на турбини за производство на електрична енергија, ветерници за механичка енергија, ветерни пумпи за испумпување на вода или за одводување, или пак едра за придвижување на бродови.	Wind power plant is the power plant converting wind energy into a useful form of energy, by using wind turbines to make electrical power, windmills for mechanical power, windpumps for water pumping or drainage, or sails to propel ships.
вештачки ѓубрива	fertilizers		
видови	species		
видови отпорни на суша	drought resistant species		
винско грозје	wine grapes		
Виртуелен центар за климатските промени на Југоисточна Европа (SEEVCCC)	South East European Virtual Climate Change Centre (SEEVCCC)		
висока социјална ранливост	high social vulnerability		
високопланински појаси	high mountain belts		
високоризични периоди	high risk periods		
високостеблести шуми	high forrests		
вклучување на климатските промени во политиките на државата	climate mainstreaming	Земање предвид на климатските промени во други меѓународни или национални политики.	Taking climate change into account in other international or national efforts/policies.
вкупна инсталирана моќност	total installed capacity		
вкупни годишни врнежи	total annual precipitation		
влажност на почвата	soil moisture		

влекач	reptile		
внатрешна променливост	internal variability	Променливоста на климата се однесува на промените на средната состојба и на другите статистички параметри (како на пример, на стандардните девијации, појава на екстремни временски настани итн.) на климата во сите временски и просторни рамки кои не се поединечни временски настани. Променливоста може да се должи на природните внатрешни процеси во климатскиот систем (внатрешна променливост) или на промените во природните или антропогените надворешни притисоци (надворешна променливост). Видете, исто така, климатски промени.	Climate variability refers to variations in the mean state and other statistics (such as standard deviations, the occurrence of extremes, etc.) of the climate on all temporal and spatial scales beyond that of individual weather events. Variability may be due to natural internal processes within the climate system (internal variability), or to variations in natural or anthropogenic external forcing (external variability). See also climate change.
внатрешна стапка на поврат	Internal Rate of Return (IRR)		
вода за пиење	drinking water		
воден потенцијал	water potential		

воден стрес	water stress	Земјата е под воден стрес ако нема доволно достапната слатка вода во однос на водата што се повлекува и тоа претставува значително ограничување за развојот. Повлекувањата кои надминуваат 20% од обновливите извори вода се знак за водниот стрес.	A country is water-stressed if the available freshwater supply relative to water withdrawals acts as an important constraint on development. Withdrawals exceeding 20% of renewable water supply has been used as an indicator of water stress.
водна култура	aquaculture	Размножување и одгледување риби, школки и ракови, итн. или одгледување растенија за храна во посебни езерца	Breeding and rearing fish, shellfish, etc., or growing plants for food in special ponds.
водни ресурси	water resources		
водни/мочуришни екосистеми	aquatic/wetland ecosystems		
водостој (на реки)	stream water level		
водотек	streamflow	Вода во коритото на реката, обично изразена во m^3sec^{-1}	Water within a river channel, usually expressed in $m^3 sec^{-1}$.
возен парк	vehicle fleet		
Втор национален еколошки акциски план	Second national environmental action plan		
Втор национален план за климатски промени	Second National Communication on Climate Change (SNC)		
габи	fungi		
гасификација	gasification		
гасни горива	gaseous fuels		
гасовод	gas pipeline		

географски информатички систем (GIS)	geographic information system (GIS)		
геолошка стратиграфија	geological stratigraphy		
геоморфологија	geomorphology		
геотермален систем	geothermal system		
геотермална енергија	geothermal energy		
геотермални топлински пумпи	geothermal heat pumps		
гласијални езера	glacial lakes		
гласијални фази	glacial phases		
гласијално потекло	glacial origin		
глечер, ледник	glacier	Маса на копнен лед што се движи надолу (преку внатрешна деформација и преку лизгањето на основата) и ограничена од топографијата што ја опкружува (на пр., страните на долината или врвовите што го опкружуваат); каменестата топографија е главното нешто што влијае врз динамиката и површинската косина на глечерот. Глечерот се одржува преку акумулирање на снегот на големите надморски височини, наспроти топењето на ледот на малите надморски височини или неговото влевање во морето.	A mass of land ice flowing downhill (by internal deformation and sliding at the base) and constrained by the surrounding topography (e.g., the sides of a valley or surrounding peaks); the bedrock topography is the major influence on the dynamics and surface slope of a glacier. A glacier is maintained by accumulation of snow at high altitudes, balanced by melting at low altitudes or discharge into the sea.
Глобален фонд за животна средина	Global Environmental Facility (GEF)		

глобална површинска температура	global surface temperature	Глобалната површинска температура е просек во однос на некоја област на (а) површинската температура на океаните (односно, најголемиот дел од подповршинската температура во првите неколку метри од океаните) и (б) температурата на површинскиот воздух над копното на 1,5 м над земјата.	The global surface temperature is the areaweighted global average of (i) the sea surface temperature over the oceans (i.e., the sub-surface bulk temperature in the first few meters of the ocean), and (ii) the surface air temperature over land at 1.5 m above the ground.
глобални климатски модели (GCMs)	global climate models (GCMs)		
глобални климатски промени	global climate changes		
глобално затоплување	global warming		
Години живот приспособени поради инвалидитет (DALY)	Disability Adjusted Life Year (DALY)		
годишен дозволен обем на сеча	annual allowed logging volume		
годишен раст	annual growth		
годишна стапка на развој	annual growth rate		
годишна честота на топлотни бранови	annual frequency of heat waves		
годишни времиња	seasons		
годишни врнежи	annual precipitation		
годишни култури	annual crops		
големина на популација	population size		
гориво произведено од отпад (RDF)	refuse derived fuel (RDF)		

горско континентално планинско климатско подрачје (1300-1650 м)	forest continental mountainous climate region (1300-1650m)		
град	hail		
градежен отпад	construction waste		
густо населени градови	densely populated cities		
даб	oak		
даб прнар	kermes oak		
даноци за јаглородот	carbon taxes	Видете даноци за емисја	See emissions tax.
денови со слана	frost days		
депонии	landfills		
депонии за отстранување цврст отпад (SWDS)	solid waste disposal sites (SWDS)		
дизел	diesel		
Директива за големи постројки за согорување	Large Combustion Plant Directive		
директни стакленички гасови	direct greenhouse gases (GHGs)		
дистрибутивни мрежи	distribution networks		
длабочински формации	deepwater formation	Се јавуваат кога морската вода се замрзнува во морски мраз. Локалното испуштање на солта и зголемувањето на густината на водата доведува до формирање солена студена вода, која потонува кон океанското дно.	Occurs when seawater freezes to form sea ice. The local release of salt and consequent increase in water density leads to the formation of saline coldwater that sinks to the ocean floor.
дневен температурен интервал	diurnal temperature range	Разлика меѓу максималната и минималната температура во текот на денот.	The difference between the maximum and minimum temperature during a day.

доброволен договор	voluntary agreement	Договор на меѓувладино тело со една или со повеќе приватни страни, како и унилатерално самообврзување кое е признаено од јавниот орган, за постигнување цели кои се однесуваат на животната средина или се насочени кон подобрување на квалитетот на животната средина повеќе од законските барања.	An agreement between a government authority and one or more private parties, as well as a unilateral commitment that is recognized by the public authority, to achieve environmental objectives or to improve environmental performance beyond compliance.
додадена вредност	value added	Нето-производ на некој сектор по собирање на сите производи и одземање на вложувањата.	The net output of a sector after adding up all outputs and subtracting intermediate inputs.
дозволи за емисија	emissions permit	Дозвола за емисија е право кое е непреносливо или со кое може да се тргува, доделено од властите (меѓувладина организација, централна или локална владина агенција на регионален (држава, на локално ниво) или секторски (одделна фирма) субјект за да емитира определено количество супстанција.	An emissions permit is the non-transferable or tradable allocation of entitlements by an administrative authority (intergovernmental organization, central or local government agency) to a regional (country, sub-national) or a sectoral (an individual firm) entity to emit a specified amount of a substance.
долгорочни климатски промени	long-term climate change		
долгорочни предвидувања	long-term projections		
долгорочни трендови	long-term trends		
домаќинства	households		
домаќинства со едно лице	single person households		

домашни животни	livestock		
достапност на водата за дрвјата	water availability for the trees		
дрвна биомаса	wood biomass		
државен завод за статистика	state statistical office		
држави што не се во Анексот Б	aon-Annex B countries/Parties	Државите што не се вклучени во Анексот Б на Протоколот од Кјото. Видете, исто така, држави вклучени во Анексот Б.	The countries that are not included in Annex B in the Kyoto Protocol. See also Annex B countries.
ѓубрење со азот	nitrogen fertilization	Засилено растење на растенијата преку додавање азотни соединенија. Во процените на ИПЦЦ ова обично се однесува на ѓубрење од антропогени извори на азот, како што се ѓубривата направени од човекот и азотните оксиди кои се испуштаат преку горењето на фосилните горива.	Enhancement of plant growth through the addition of nitrogen compounds. In IPCC assessments, this typically refers to fertilization from anthropogenic sources of nitrogen such as human-made fertilizers and nitrogen oxides released from burning fossil fuels.
евапотранспирација	evapotranspiration	Комбиниран процес на испарување од Земјината површина и на транспирација од растенијата.	The combined process of evaporation from the Earth's surface and transpiration from vegetation.
Европска агенција за животна средина	European Environmental Agency		
Европска енергетска заедница	European Energy Community		
европска црвена листа на податоци	European Red Data List		
европски геокапацитети	EU Geo Capacity		
Европски регистар на загадувачи и пренос на загадувачи	European Pollutant Release and Transfer Register - PRTR		

европско сценарио за информации за шумите (EFISCEN)	European Forest Information Scenario (EFISCEN)		
единица за доделено количество (AAU)	assigned amount unit (AAU)	Еднакво на 1 метрички тон на CO2 еквиваленти пресметани со користење на Глобалниот потенцијал за затоплување.	Equal to 1 tonne (metric ton) of CO 2 - equivalent emissions calculated using the Global Warming Potential.
унифициран метеоролошки набљудувачки систем	Unified Meteorological Monitoring System		
еколошки даноци	ecological taxes		
еколошки јавен превоз	eco-friendly public transport		
еколошки куќи	eco-houses		
еколошки минимум	ecological minimum		
еколошки полимерски композитни градежни материјали	eco-friendly polymer composite construction materials		
еколошки хиерархиски систем	ecological hierarchical system		
еколошко право	environmental law	Еколошкото право е колективен терм со кој се опишуваат меѓународните спогодби (конвенции), статут, регулативи или вообичаени практики и национално законодавство (кога е применливо) чија цел е да се регулира интеракцијата помеѓу луѓето и природната средина, со цел да се намали влијанието предизвикано од човековите активности.	Environmental law is a collective term describing international treaties (conventions), statutes, regulations, and common law or national legislation (where applicable) that operates to regulate the interaction of humanity and the natural environment, toward the purpose of reducing the impacts of human activity.
екстракција	extraction		

екстракција на гас	gas extraction		
екстраполација	extrapolation		
еластичност (отпорност)	resilience	Количество промена што може да ја претрпи систем, а да не дојде до промена на неговата состојба.	Amount of change a system can undergo without changing state.
електрани	power plants		
електрани на гас	gas-fired power plants		
електрани на јаглен (термоелектрани)	coal-fired power plants		
електрани со комбиниран циклус (CCPPs)	combined cycle power plants (CCPPs)		
емисии на CO2 од мобилни извори	CO2 emissions from Mobile Combustion		
емисии на азотен диоксид (N2 O)	nitrogen dioxide (N2O) emissions		
емисии на азотен диоксид (N2O) од земјоделските почви	nitrogen dioxide (N2O) emissions from agricultural soil		
емисии на азотни оксиди (NOx)	Nitrogen oxides (NOx) emissions	NOx е генерички термин за група на високо реактивни гасови, кои содржат азот и кислород во различни износи.	NOx is the generic term for a group of highly reactive gases, all of which contain nitrogen and oxygen in varying amounts.
емисии на јаглерод диоксид (CO2)	CO2 emissions		
емисии на јаглерод моноксид (CO)	CO emissions		
емисии на метан (CH4)	methane (CH4) emissions		
емисии на метан (CH4) од депониите за отстранување цврст отпад	methane(CH4) emissions from Solid Waste Disposal Sites		

емисии на метан (CH ₄) од ентерична ферментација на домашните животни	methan (CH ₄) emissions from Enteric Fermentation in Domestic Livestock		
емисии на стакленички гасови (GHG)	Greenhouse gass emissions (GHG)		
емисии на стакленички гасови од меѓународниот воздухопловен сообраќај	greenhouse gasses (GHG) emissions from international aviation		
емисии на сулфур диоксид (SO ₂)	sulfur dioxide (SO ₂) emissions		
емисии од воздухопловството	emissions from aviation		
емисии од домаќинства	residential emissions		
емисии од согорување на горивата	fuel combustion emissions		
емисионен фактор	emission factor		
емисиони фактори специфични за земјата	country-specific emission factors		
емисиони фактори според тип на гориво	fuel-specific emission factors		
емисиони фактори според тип на гориво и видови фактори според вид на согорување	combustion-specific emission factors		
ендемични видови	endemics		
енергетска ефикасност	energy efficiency	Однос меѓу излезната енергија од процесот на конверзија или од системот и вложената енергија	Ratio of energy output of a conversion process or of a system to its energy input.
енергетска стратегија	energy strategy		
енергетски ефикасни возила	energy efficient vehicles		

енергетски карактеристики	energy performance		
енергија од ветер	wind power		
ентерична ферментација	enteric fermentation		
ентропија	entropy		
епидемија	epidemic	Ненадејно јавување во јасно поголем број од вообичаено очекуваниот, важи посебно за заразните болести, но исто така, се применува и за секоја болест, повреда или друго случување поврзано со здравјето што се јавува во ваквите избувнувања.	Occurring suddenly in numbers clearly in excess of normal expectancy, said especially of infectious diseases but applied also to any disease, injury, or other health-related event occurring in such outbreaks.
ерозија	erosion	Процес на отстранување и пренос на почва и камења преку изложување на временски непогоди, масовни разрушувања и дејства на порои, глечери, бранови, ветрови и на подземни води.	The process of removal and transport of soil and rock by weathering, mass wasting, and the action of streams, glaciers, waves, winds, and underground water.
ерозија на почвата	soil erosion		
ерозија од ветер	wind erosion		
ерозија од вода	water erosion		
екстремна топлина	extreme heat		
пакет на ЕУ за енергетика и клима	EU Energy and Climate Package		

еутрофикација	eutrophication	Процес преку кој некое водено тело (обично плитко) станува (било природно или преку загадување) богато со растворени хранливи материи со сезонски недостиг од растворен кислород.	The process by which a body of water (often shallow) becomes (either naturally or by pollution) rich in dissolved nutrients with a seasonal deficiency in dissolved oxygen
ефект на "прелевање"	spill over effect	Економски ефект врз други држави или сектори од национални или секторски мерки за ублажување. Во овој извештај не е направена проценка на ефектите на "прелевање" врз животната средина. Ефектите на "прелевање" може да бидат позитивни или негативни и ги вклучуваат ефектите врз трговијата, врз "истекувањето" на јаглеродот, врз трансферот и врз ширењето на технологиии што не се штетни за животната средина, и врз други прашања	The economic effects of domestic or sectoral mitigation measures on other countries or sectors. In this report, no assessment is made on environmental spillover effects. Spillover effects can be positive or negative and include effects on trade, carbon leakage, transfer, and diffusion of environmentally sound technology and other issues.
ефект на отскок	rebound effect	Се јавува поради, на пример, подобрувањето на ефикасноста на моторите со што се намалува чинењето за возење еден километар; тој има непожелен ефект со тоа што поттикнува повеќе патувања.	Occurs because, for example, an improvement in motor efficiency lowers the cost per kilometer driven; it has the perverse effect of encouraging more trips.
жаришна точка	hotspot		
железни легури	ferro-alloys		

живеалиште	habitat	Особено опкружување или место каде што вообичаено живее организмот или видот; локално ограничен дел од вкупното опкружување.	The particular environment or place where an organism or species tend to live; a more locally circumscribed portion of the total environment.
живина	poultry		
животна средина	environment		
загадување	pollution		
загадување на воздухот	air pollution		
загадување од неточкести извори	non point-source pollution	Загадување од извори што не може да бидат дефинирани како дискретни точки, како што се областите за производство на земјоделски култури, на дрвото за градба, површинските рудници, одлагањето на отпадот и градежништвото. Видете, исто така, загадување од точкести извори.	Pollution from sources that cannot be defined as discrete points, such as areas of crop production, timber, surface mining, disposal of refuse, and construction. See also point-source pollution.
загадување од точкести извори	point source pollution	Загадување што резултира од некој ограничен, изолиран извор, како што е одводна цевка, канал, тунел, извор, контејнер, концентрирана исхрана на животните или од пловен објект. Видете загадување од неточкести извори.	Pollution resulting from any confined, discrete source, such as a pipe, ditch, tunnel, well, container, concentrated animal-feeding operation, or floating craft. See also non-point-source pollution.
загадувачи	pollutants		
загрозени растителни видови	endangered plant species		
заедници	communities		

заедничка земјоделска политика (CAP)	Common Agrocultural Policy (CAP)		
Закон за води	Law on Water		
Закон за животна средина	Law on Environment		
Закон за земјоделство и рурален развој	Law on Agriculture and Rural Development		
законодавство на ЕУ	EU acquis communautaire		
залихи	stock	Видете резервоар.	See reservoir.
Координација на информации за животната средина (CORINE)	Coordination of Information on the Environment (CORINE)	CORINE е европска програма започната во 1985 од страна на Европската комисија, чија цел е да собере информации во врска со животната средина, но во определени области кои се приоритетни за ЕУ (воздух, вода, почва, земјишна покривка, крајбрежна ерозија, биотопи исл.). Од 1994, Европската агенција за животна средина (EEA) ја интегрираше CORINE во својата работка програма.	CORINE is a European programme initiated in 1985 by the European Commission, aimed at gathering information relating to the environment on certain priority topics for the European Union (air, water, soil, land cover, coastal erosion, biotopes, etc.). Since 1994, the European Environment Agency (EEA) integrated CORINE in its work programme.
користење на шумите	forest utilisation		
крајречни живеалишта	riparian habitats		
криосфера	cryosphere	Составен дел од климатскиот систем кој се состои од снег, мраз и од пермафрост на и под површината на земјата и на океаните. Видете, исто така, ледници и ледени покривки.	The component of the climate system consisting of all snow, ice, and permafrost on and beneath the surface of the earth and ocean. See also glacier and ice sheet.
култури кои задржуваат азот	nitrogen fixing crops		
културно наследство	cultural heritage		

кумулативни емисии	cumulative emissions		
кумулативни трошоци за целокупниот систем	cumulative total system costs		
кумулативно намалување на стакленички гасови	cumulative GHG reduction		
Ла Ниња	La Nina	Видете Ел Нињо Јужна осцилација.	See El Niño Southern Oscillation.
лагунски арни системи	lagoon systems		
летни денови	summer days		
лизгање на земјиште	land slide	Маса материјал која се лизнала под дејство на гравитацијата, често потпомогната од водата кога материјалот е заситен; брзо движење на маса почва, камења или искршен материјал низ надолнина.	A mass of material that has slipped downhill by gravity, often assisted by water when the material is saturated; rapid movement of a mass of soil, rock, or debris down a slope.
листопадни видови дрвја	deciduous tree species		
лозја	vineyards		
Македонски информативен систем за шумски пожари (МКФФИС)	Macedonian Forest Fire Information System (MKFFIS)		
маларија	malaria	Ендемска или епидемска паразитска болест предизвикана од видот од родот на Пласмодиум (протозоа), а ја пренесуваат комарците од родот Анофелес; доведува до висока треска и до системски нарушувања, а усмртува приближно 2 милиони луѓе секоја година.	Endemic or epidemic parasitic disease caused by species of the genus Plasmodium (protozoa) and transmitted by mosquitoes of the genus Anopheles; produces high fever attacks and systemic disorders, and kills approximately 2 million people every year.
мали фарми	small farms		

маргинални трошоци за ублажување	marginal abatement costs		
матрица за ризици од влијанија	impact matrix of risks		
медицински отпад	clinical waste		
Меѓувладин панел за климатски промени	Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)		
Меѓународна банка за обнова и развој (IBRD)	International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)		
Меѓународна програма за соработка (ICP)	International Cooperative Programme (ICP)		
меѓународни бункери	international bunkers		
меѓународни стандарди за производи и/или за технологија	international product and/or for technology standards	Видете стандарди.	See standards.
меѓународни даноци за емисии/јаглерод/енергија	International emission/carbon/energy tax	Видете даноци за емисии.	See emissions tax.
меѓусекторски ангажман	inter-sectoral engagement		
меморирани емисии	memo items		
менување на горивото	fuel switching	Политика креирана за намалување на емисиите на јаглерод диоксидот преку премин кон горива со помала содржина на јаглерод, како на пример, од јагленот кон природниот гас.	Policy designed to reduce carbon dioxide emissions by switching to lower carbon-content fuels, such as from coal to natural gas.

мерач на плима	tide gauge	Опрема лоцирана покрај брегот (и на некои локации каде што морето е длабоко) што постојано го мери морското ниво во однос на соседното копно. Морското ниво измерено на овој начин и неговиот временски просек ги даваат емпириските релативни статистички промени на морското ниво.	A device at a coastal location (and some deep sea locations) which continuously measures the level of the sea with respect to the adjacent land. Time-averaging of the sea level so recorded gives the observed relative sea level secular changes.
мерење на потрошена топлина	heat metering		
мерки за адаптација	adaptation measures		
мерки за штедење на водата	water saving measures		
мерни станици	metering stations		
метеоролошка мрежа	meteorological network		
метеоролошки параметри	meteorological parameters		
метеоролошки радарски центри	meteorological radar centres		
метеоролошки станици	meteorological stations		
методологии од повисоко ниво	higher Tier methodologies		
механизам за технологии	technology mechanism		
механички третман (MT)	mechanical treatment (MT)		
механичко-биолошки третман (MBT)	mechanical and biological treatment (MBT)		
микро наводнување	micro irrigation		
микроклима	microclimate		
минерал	mineral		

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	Ministry of Agriculture, Forestry and Water Management		
Министерство за транспорт и врски	Ministry of Transport and Communications		
млекодајни	dairy		
мов	moss		
модел за биланс на водите	water balance model		
модел на општа циркулација (GSM)	General Circulation Model (GSM)	Видете климатски модел.	See climate model.
моделирање на ефектите од климатските промени	modelling the effects of climate change		
можни цели за ограничување или намалување на стакленички гасови	possible greenhouse gases emissions limitation/reduction targets		
можност	opportunity	Можност е ситуација или околност за намалување на меѓупросторот меѓу пазарниот потенцијал на некоја технологија или некоја практика и економскиот потенцијал, општествено-економскиот потенцијал или технолошкиот потенцијал.	An opportunity is a situation or circumstance to decrease the gap between the market potential of any technology or practice and the economic potential, socio-economic potential or technological potential.
можности без-жалење	no regret opportunities	Видете политики “без-жалење”.	See no-regrets policy.
мониторинг на полен	pollen monitoring		

Монте Карло алгоритам	Monte Carlo algorithm	Во компјутерската наука, алгоритмот Монте Карло е алгоритам на случајни вредности чие време на извршување е детерминистичко, но чиј резултат може да има грешка со определена веројатност.	In computing, a Monte Carlo algorithm is a randomized algorithm whose running time is deterministic, but whose output may be incorrect with a certain probability
мрежа на рано предупредување и реагирање	early warning network	Министерството за здравство и Институтот за јавно здравје воведоа мрежа на рано предупредување и реагирање (EwARN) врз база на клинички описи, со цел откривање епидемии. Во оваа мрежа учествуваат општите лекари од сите институции за здравствена заштита во примарното здравство. И покрај тоа што моментално не постои интегриран здравствен информатички систем, главни извори на информации во врска со здравството се Државниот завод за статистика (за податоци за морталитет); Институтот за јавно здравје (за податоци за морбидитет), Фондот за здравствено осигурување и регионалните центри за јавно здравје и здравствени установи.	The Ministry of Health and the Public Health Institute intriduced an early warning and response network (EwARN) based on clinical descriptions, in order to detect epidemics. Part of the network are all general practitioners in all primary health care institutions. Although currently there is no integrated health care information system, main sources of health related information are the National Statistics Office (mortality data); Public Helath Institute (morbidity data), Helath Insurance Fund and the regional public health centers and other health care institutions.
навлажнета органска материја	wetted organic matter		
наводнување со бразди	furrow irrigation		

наводнување со прскалки	sprinkler irrigation		
надворешна трговија	foreign trade		
надворешни притисоци	external forcing	Видете климатски систем.	See climate system.
назначен национален орган	Designated National Authority (DNA)		
највисоки средни месечни температури	highest mean monthly temperatures		
намалување на врнежите	decrease in precipitations		
намалување на загубите во дистрибутивната мрежа	distribution losses reduction		
намалување на ризициод катастрофи	disaster risk reduction		
наплата според потрошувачка	consumption based billing		
Национален акциски план	National Action Plan		
Национален комитет за климатски промени (NCCC)	National Climate Change Committee (NCCC)	Националниот комитет за климатски промени е платформа во која учествуваат многу засегнати страни, чија цел е да обезбеди поддршка на високо ниво и да дава насоки за глобалните политики за климатски промени во земјата.	The National Climate Change Committee is a platform in which many stakeholders are represented, which aim is to ensure high level support and to give directions on global climate change policies in the country.
Национален комитет за климатски промени и здравје	National Committee for Climate Change and Health		
Национален патоказ за воведување на систем за следење, известување и верификација на емисиите на стакленички гасови согласно системот за тргување со емисии во Република Македонија	Roadmap for introduction of the monitoring, reporting and verification of the GHG emissions under EU ETS in the Republic of Macedonia		

Национален план за управување со отпад	National Waste Management Plan (NWMP)		
Национален систем за прибирање податоци потребни за инвентарот на стакленички гасови	National system for GHG inventory data collection		
Национален совет за одржлив развој	National Council for Sustainable Development		
Национален центар за климатски технологии	National Climate Technology Centre and Network		
Национален план (комуникација) за климатски промени	National Communication on Climate Change	A document submitted in accordance with the Convention (and the Protocol) by which a Party informs other Parties of activities undertaken to address climate change. Most developed countries have now submitted their fifth national communications; most developing countries have completed their first national communication and are in the process of preparing their second.	A document submitted in accordance with the Convention (and the Protocol) by which a Party informs other Parties of activities undertaken to address climate change. Most developed countries have now submitted their fifth national communications; most developing countries have completed their first national communication and are in the process of preparing their second.
национална личност за контакт кон Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени (UNFCCC)	National Focal Point to the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)	Личност одговорна за комуникација со УНФЦЦЦ за теми поврзани со климатски промени. Во Македонија: Д-р. Теодора Обрадовиќ Грнчаровска, Државен советник во Министерство за животна средина и просторно планирање.	Person responsible for communication with the UNFCCC for matters related to climate change. In Macedonia: Teodora Obradovic Grncarovska PhD, State Counselor on Climate change in the Ministry of Environment and Physical Planning
Национална стратегија за адаптација на земјоделството кон климатските промени	National Strategy for Climate Change Adaptation in Agriculture		

Национална стратегија за адаптација на секторот здравство кон климатските промени	National Climate Change Health Adaptation Strategy		
Национална стратегија за биолошка разновидност	National Biodiversity Strategy		
Национална стратегија за енергетска ефикасност во Република Македонија до 2020	National Strategy for Energy Efficiency in the Republic of Macedonia till 2020		
Национална стратегија за земјоделство и рурален развој 2007-2013	National Agriculture and Rural Development Strategy 2007-2013		
Национална стратегија за инвестиции во животната средина	National Environmental Investments Strategy		
Национална стратегија за одржлив развој	National Strategy for Sustainable Development		
Национална стратегија за апроксимација во животната средина	National Environmental Approximation Strategy		
национални емисии по жител	national emissions per capita		
Национални назначени органи (NDEs)	Nationally Designated Entities (NDEs)		
национални паркови	national parks		
надворешен трошок	externality	Видете чинење на надворешните трошоци (екстерни трошоци).	See external cost.
негативни влијанија од климатските промени	negative climate change effects		
неквантифицирани активности за ублажување на климатските промени	non quantified mitigation actions		
неклиматски параметри	non climate parameters		

неконтролирана употреба на хемикалии и пестициди	uncontrolled use of chemicals and pesticides		
нелинеарност	non linearity	Процесот се нарекува “нелинеарен” кога нема едноставна пропорционална релација меѓу причината и последицата. Климатскиот систем содржи многу вакви нелинеарни процеси, поради што тој е систем со потенцијално многу сложено однесување. Таквата сложеност може да доведе до брзи климатски промени.	A process is called “non-linear” when there is no simple proportional relation between cause and effect. The climate system contains many such non-linear processes, resulting in a system with a potentially very complex behavior. Such complexity may lead to rapid climate change.
неметански испарливи органски соединенија (NMVOC)	Non Methane Volatile Organic Compounds (NMVOC)		
немлекодајни	non dairy		
неодговарачки климатски услови	unsuitable climate conditions		
неодржлива експлоатација	unsustainable exploitation		
неоргански системи	non organic systems		
непазарни влијанија	non market impacts	Влијанија што ги погодуваат екосистемите или човековата благосостојба, но не се директно поврзани со пазарните трансакции – на пример, зголемен ризик од прерана смрт. Видете и пазарни влијанија.	Impacts that affect ecosystems or human welfare, but that are not directly linked to market transactions—for example, an increased risk of premature death. See also market impacts.
неповолни климатски услови	unfavourable climatic conditions		

нерегулирана употреба на површинските и подземните води	unregulated use of surface and groundwater		
несемејни домаќинства	non family households		
нестандардни депонии	non compliant landfills		
нето производство на екосистем (NEP)	net ecosystem production (NEP)	Нето-добивка или нето-загуба на јаглерод од еден екосистем. НЕП е еднаков на нето-примарното производство минус јаглеродот загубен преку хетеротрофната респирација.	Net gain or loss of carbon from an ecosystem. NEP is equal to the Net Primary Production minus the carbon lost through heterotrophic respiration.
нето сегашна вредност (NPV)	net present value (NPV)		
нето-примарно производство (НПП)	net primary production (NPP)	Зголемувањето на растителната биомаса или на јаглеродот по единица земјиште. НПП изнесува бруто примарното производство минус загубениот јаглерод преку автотрофната респирација.	The increase in plant biomass or carbon of a unit of a landscape. NPP is equal to the Gross Primary Production minus carbon lost through autotrophic respiration.
неухранетост	undernutrition	Резултат од земањето недоволно количество храна за постојано задоволување на енергетските потреби, од слабата апсорпција и/или од слабото биолошко искористување на конзумираните хранливи материи.	The result of food intake that is insufficient to meet dietary energy requirements continuously, poor absorption, and/or poor biological use of nutrients consumed.
низински појас	lowland belt		
ниска социјална ранливост	low social vulnerability		
нисковискозни масла	low viscosity lubricants		
нискојаглеродни горива	low carbon fuels		

нискостеблести шуми	coppice forests		
нитрификација	nitrification		
обезбедување (хеџинг)	hedging	Во контекстот на ублажувањето на климатските промени, обезбедувањето се дефинира како балансирање меѓу ризиците од пребавно и од пребрзо дејствување и тоа зависи од ставот на општеството спрема ризиците.	In the context of climate change mitigation, hedging is defined as balancing the risks of acting too slowly against acting too quickly, and it depends on society's attitude towards risks.
обилни врнежи	heavy rainfall		
обновлива енергија	renewable energy		
обновливи извори на енергија	renewables	Енергетски извори кои се, во куси временски рамки мерено во однос на природните циклуси на Земјата, одржливи и што ги поразбираат нејаглеродните технологии, како што се сончевата енергија, хидроенергијата и ветерот, а исто така и јаглерод-неутралните технологии, како што е биомасата.	Energy sources that are, within a short time frame relative to the Earth's natural cycles, sustainable, and include non-carbon technologies such as solar energy, hydropower, and wind, as well as carbon-neutral technologies such as biomass.
обработлива почва	arable soil		
образование за климатските промени	climate change education		
огрев	firewood		
огревно дрво	wood fuel		
однос на мешање	mixing ratio	Видете молски делови.	See mole fraction.

одржлив развој	sustainable development	Развој што ги задоволува потребите на сегашноста, без да ја загрози способноста на идните генерации да ги задоволи сопствените потреби.	Development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.
одржливо земјоделство	sustainable agriculture		
одржливо прибирање податоци	sustainable data collection		
олово	lead		
оперативна цена за единица	operational unit price		
определување на цената на маргиналните трошоци	marginal cost pricing	Определување на цените на пазарните стоки и услуги на начин цената да е еднаква на дополнителните трошоци што настануваат од проширување на производството за една дополнителна единица.	The pricing of commercial goods and services such that the price equals the additional cost that arises from the expansion of production by one additional unit.
опсег на доверливост	confidence range		
опсег на температурата	temperature range		
општа циркулација	general circulation	Големи движења на атмосферата и на океаните како последица на диференцијалното затоплување на Земјата што ротира, со цел да се поврати енергетскиот баланс преку пренос на топлината и на импулс.	The large scale motions of the atmosphere and the ocean as a consequence of differential heating on a rotating Earth, aiming to restore the energy balance of the system through transport of heat and momentum.

органска аеросол	organic aerosol	Честички на аеросол составени пред се од органски соединенија, главно од С, Н и О и од помали количества други елементи (Charlson и Heintzenberg, 1995). Видете јаглеродна аеросол.	Aerosol particles consisting predominantly of organic compounds, mainly C, H, and O, and lesser amounts of other elements (Charlson and Heintzenberg, 1995). See carbonaceous aerosol.
органска материја	organic matter		
органски ѓубрива	organic fertilizers		
органски остаток	organic residue		
органски отпад	organic waste		
органски системи	organic systems		
органско земјоделство	organic farming		
органско производство	organic production		
оризови полиња	rice fields		
оросување	spraying		
Основен инвентар на емисии во воздухот (CORINAIR)	Core Inventory of Air Emissions (CORINAIR)		
основни метали	basic metals		
основни подрачја	core areas		
остатоци од посеви	crop residues		
остров на жештина	heat island	Област во урбана средина карактеризирана со амбиентални температури повисоки од оние на околината поради апсорпцијата на сончевата енергија од материјалите, како што е асфалтот.	An area within an urban area characterized by ambient temperatures higher than those of the surrounding area because of the absorption of solar energy by materials like asphalt.
отворено горење на отпад	open burning of waste		

отпад од индустријата за термичка обработка	waste from thermal processing industry		
отпадна топлина	waste heat		
отскок по ледениот период	post-glacial rebound	Вертикално движење на основите на континентите и на морското дно по снемумањето и намалувањето на ледените покривки - на пример, по последниот Глацијален максимум (пред 21.000 години). Отскокот е изостатско движење на копното.	The vertical movement of the continents and sea floor following the disappearance and shrinking of ice sheets—for example, since the Last Glacial Maximum (21 ky BP). The rebound is an isostatic land movement.
отстранување	disposal		
отстранување и согорување на комунален цврст отпад	disposal and incineration of municipal solid waste		
оцена на неизвесност	uncertainty estimation		
оцена на ранливоста	vulnerability assessment		
Оценување на економските влијанија од климатските промени	Assessing the Economic Impact of Climate Change		
очекувани кумулативни емисии	expected cumulative emissions		
очекувано траење на живот при раѓање	life expectancy at birth		

пазарен потенцијал	market potential	Дел од економскиот потенцијал за намалување на емисиите на стакленичките гасови или за подобрување на енергетската ефикасност што може да се постигне според прогнозираните пазарни услови, под претпоставка дека ќе нема нови политики и мерки. Видете, исто така, економски потенцијал, општествено-економски потенцијал, и технолошки потенцијал.	The portion of the economic potential for greenhouse gas emissions reductions or energy-efficiency improvements that could be achieved under forecast market conditions, assuming no new policies and measures. See also economic potential, socio-economic potential and technological potential.
пазарен потенцијал на ублажување	market mitigation potential	Потенцијал на ублажување кој се базира на трошоците за производство и сегашната вредност на идните парични износи (дисконтирање/диско нтна стапка) – кој ги рефлектира можностите на поединците и компаниите, кој може да се очекува дека ќе се случи според предвидувањата на пазарните околности, вклучувајќи постоечки политики и мерки, земајќи во предвид дека постојат лимитирачки бариери.	Mitigation potential based on private costs and private discount rates (reflecting the perspective of private consumers and companies), which might be expected to occur under forecast market conditions, including policies and measures currently in place, noting that barriers limit actual uptake
пазарно засновани поттикнувања	market based incentives	Мерките со кои се користат пазарните механизми (на пр., давачки и дозволи за емисија со кои може да се тргува) за да се намалат емисиите на стакленичките гасови.	Measures intended to use price mechanisms (e.g., taxes and tradable permits) to reduce greenhouse gas emissions.

палење	flaring		
патогени микроорганизми	pathogenic microorganisms		
педологија	pedology		
пермафрост, вечен мраз	permafrost	Постојано смрзнато земјиште што се јавува на места каде температурата се одржува под 0 °C неколку години.	Perennially frozen ground that occurs wherever the temperature remains below 0°C for several years.
песочни бури	sandstorms		
планински венци	mountain ranges		
планински екосистеми	mountain ecosystems		
планински појас	mountain belt		
планински потоци	mountain streams		
планктон	plankton	Водени организми што пловат или слабо пливаат. Видете фитопланктон и зоопланктон.	Aquatic organisms that drift or swim weakly. See also phytoplankton and zooplankton.
плански модел	planning model		
плодност (нагубрување) предизвикана од јаглерод диоксид CO ₂	CO ₂ fertilization	Видете плодност (нагубрување) предизвикана од јаглерод диоксидот (CO ₂).	See carbon dioxide (CO ₂) fertilization.
побарувачка на енергија	energy demand		
ниво на методологија	tier		
повратна врска	feedback	Видете климатска повратна врска.	See climate feedback.
површина под шуми	forest areas		
површинска рецесија	surface recession		
површински води	surface water		

површинско истекување	surface runoff	Површинско истекување е воден тек кој се јавува кога почвата е целосно заситена и вишокот вода од дожд, топење на сенгот или од други извори истекува од земјиштето.	Surface runoff is the water flow that occurs when the soil is infiltrated to full capacity and excess water from rain, meltwater, or other sources flows over the land.
повторно искористување на метанот	methane recovery	Метод според кој се заробуваат емисиите на метанот (на пр., од рудниците за јаглен или од депониите за смет), а потоа се користат повторно како гориво или за некоја друга економска цел (на пр., реинјектирање во резервоарите на нафта или гас)	Method by which methane emissions (e.g., from coal mines or waste sites) are captured and then reused either as a fuel or for some other economic purpose (e.g., reinjection in oil or gas reserves).
подземни води	groundwater		
подрачја за реставрација	restoration areas		
познати технолошки опции	known technological options	Упатува на технологии кои денес постојат во употреба или се во фаза на пробно користење. Тие не вклучуваат никакви други нови технологии кои побаруваат драстични технолошки пробиви.	Refer to technologies that exist in operation or pilot plant stage today. It does not include any new technologies that will require drastic technological breakthroughs
политика за животната средина	environmental policy		
полнење на подземните води	groundwater recharge	Процес преку кој надворешната вода се додава во зоната на заситување на аквиферот, директно во формацијата или преку друга формација.	The process by which external water is added to the zone of saturation of an aquifer, either directly into a formation or indirectly by way of another formation.
поплави	floods		

последователно одлучување	sequential decision making	Постепено одлучување што се стреми кон идентификување на краткорочните стратегии имајќи ги предвид долгорочните несигурности, преку вклучување дополнителни информации со текот на времето и преку правење попатни корекции.	Stepwise decision making aiming to identify short-term strategies in the face of long-term uncertainties, by incorporating additional information over time and making mid-course corrections.
потенцијал без жалење	no regrets potential	Видете политики “без-жалење”.	See no-regrets policy.
потенцијални мерки за адаптација	potential adaptation measures		
потопување	submergence	Пораст на нивото на водата во однос на копното така што областите на претходно суво копно стануваат потопени; тоа е резултат или на тонењето на копното или од порастот на морското ниво.	A rise in the water level in relation to the land, so that areas of formerly dry land become inundated; it results either from a sinking of the land or from a rise of the water level.
потрошувачка на вода	water consumption		
потрошувачка на енергија	energy consumption		
поттикнувања (поврзани со климата)	stimuli (climate related)	Сите елементи на климатските промени, вклучувајќи ги и просечните климатски карактеристики, климатската варијабилност и честотата и големината на екстремните настани.	All the elements of climate change, including mean climate characteristics, climate variability and the frequency and magnitude of extremes.
предвидени промени во температурата на воздухот	predicted changes in air temperature		
предели	landscapes		

прекурсори на пропионат	propionate precursors		
пребосител	vector	Организам, како на пример инсект, што пренесува патогени организми од еден домаќин на друг. Видете, исто така, преносливи болести.	An organism, such as an insect, that transmits a pathogen from one host to another. See also vector-borne diseases.
преносливи болести	vector borne diseases	Болести пренесенувани преку организам преносител, како што е, на пример, комарецот или крлежот (на пр., маларијата, денга треската и леисхманиасис-от)	Disease that is transmitted between hosts by a vector organism such as a mosquito or tick (e.g., malaria, dengue fever, and leishmaniasis).
преносни мрежи	transmission network		
пречистителни станици	wastewater treatment plants		
приватни трошоци	private cost	Категории трошоци што влијаат врз одлучувањето на поединецот се нарекуваат приватни трошоци. Видете, исто така, општествени трошоци и вкупни трошоци.	Categories of costs influencing an individual's decision making are referred to as private costs. See also social cost and total cost.
примарни мерки за адаптација	primary adaptive measures		
приноси	yields		
приоритетни мерки за адаптација кон климатските промени	priority adaptation measures		
припишување	attribution	Видете откривање и припишување.	See detection and attribution.
природен прираст	natural increase		
природни катастрофи	natural disasters		
приспособливи земјоделски практики	adaptive agricultural practices		

приспособливост, адаптибилност	adaptability	Видете способност за приспособување	See Adaptive capacity.
пробив на пазарот	market penetration	Пробив на пазар е делот од дадениот пазар кој е покриен со определена стока или услуга во некој момент.	Market penetration is the share of a given market that is provided by a particular good or service at a given time.
пробиотици	probiotics		
Програма за животната средина на Обединетите Нации (UNEP)	United Nations Enviromental Programme (UNEP)	Програмата за животна средина на Обединетите нации (UNEP) е агенција на ОН која ги координира акивностите поврзани со животната средина, и им помага на земјите во развој да спроведуваат политики и практики кои се безбедни за животната средина. Основана е како резултат на Конференцијата на ОН за човековата средина во јуни 1972 година и има седиште во Најроби, Кенија. UNEP исто така има шест регионални канцеларии и канцеларии во различни земји.	The United Nations Environment Programme (UNEP) is an agency of the United Nations that coordinates its environmental activities, assisting developing countries in implementing environmentally sound policies and practices. It was founded as a result of the United Nations Conference on the Human Environment in June 1972 and has its headquarters in the Gigiri neighborhood of Nairobi, Kenya. UNEP also has six regional offices and various country offices.
Проект за дигитализација на историски метеоролошки и климатски податоци (DARE)	Project to digitalize historical meteorological and climatological data rescue (DARE)		
проекти поврзани со истражување и развој во врска со климатските промени	Climate change- related Reseach and Development (R&D) projects		
Проектна канцеларија за климатски промени	Climate Change Project Office		

проекции за идни можни промени на климата	climate change projections		
производство на енергија	power generation		
производство на ориз	rice production		
промени во врнежите	precipitation changes		
промени во распространувањето	distribution changes		
промени во фенологијата	phenological changes		
просечна густина	average density	просечна густина	average density
просечна сума на растечки степен денови	average sum of growing degree days	Просечното акумулирање на топлина често се нарекува Растечки степен денови (Growing Degree Days (GDD)). Сумата на растечките степен денови се користи за разни споредби, помеѓу региони, помеѓу различни години и слично.	Average heat accumulation is often referred to as Growing Degree Days (GDD). The summation of daily GDD units can be used for a variety of things: comparing one region to another, comparing one season to another.
просечни врнежи	average precipitation		
просечни месечни температури	average monthly temperatures		
просечни температури на воздухот	average air temperatures		

просторни и временски рамки	spatial and temporal scales	Климата може да варира во голем број просторни и временски рамки. Просторните рамки може да бидат локални (помалку од 100 000 км ²), регионалните (100 000 до 10 милиони км ²) и континентални (10 до 100 милиони км ²). Временските рамки може да бидат сезонски и геолошки временски рамки (до стотици милиони години).	Climate may vary on a large range of spatial and temporal scales. Spatial scales may range from local (less than 100,000 km ²), through regional (100,000 to 10 million km ²) to continental (10 to 100 million km ²). Temporal scales may range from seasonal to geological (up to hundreds of millions of years).
просторно планирање	physical planning		
процена на адаптацијата	adaptation assessment	Постапка на идентификување опции за приспособување на климатските промени и нивно проценување според критериуми, како што се достапноста, придобивките, трошоците, ефективноста, ефикасноста и остварливоста.	The practice of identifying options to adapt to climate change and evaluating them in terms of criteria such as availability, benefits, costs, effectiveness, efficiency, and feasibility.
процена на ублажувањето	mitigation assessment		
процес на инвентаризација	inventory process	Процесот на инвентаризација на стакленички гасови подразбира броење на стакленичките гасови кои се испуштаат или отстрануваат од атмосферата во определен период.	A greenhouse gas inventory is an accounting of greenhouse gases (GHGs) emitted to or removed from the atmosphere over a period of time.
птици	birds		
пулвиометриски режим	pluviometric regimes		

пустина	desert	Екосистем со количество врнежи помало од 100 мм годишно.	An ecosystem with less than 100 mm precipitation per year.
пченица	wheat		
пченка	maize		
работна сила	workforce		
равенка на регресија	regression equation		
радионуклиди	radionuclides		
развивање способности / градење капацитети	capacity building	Во контекстот на климатските промени, развивање на капацитетите е процес на градење на технички вештини и институционални способности во државите во развој и во државите со економии во транзиција за да им се овозможи да учествуваат во сите аспекти на приспособувањето на климатските промени, на ублажувањето на климатските промени и на истражувањето во врска со климатските промени, како и на имплементацијата на Механизмите од Кјото и така натаму.	In the context of climate change, capacity building is a process of developing the technical skills and institutional capability in developing countries and economies in transition to enable them to participate in all aspects of adaptation to, mitigation of, and research on climate change, and the implementation of the Kyoto Mechanisms, etc.
разградлив органски јаглерод (DOC)	degradable organic carbon (DOC)		
разградлива органска содржина (DOC)	Degradable Organic Content (DOC)		
размени	trade offs		

Рамка за биофизичко моделирање (BioMA)	Biophysical Model Applications (BioMA) framework	BioMA – Апликација за биофизичко моделирање е модуларна софтверска платформа со која се вршат моделирања во однос на просторно дефинирана база на податоци. BioMA е изработена од JRC во последните години и во моментот се користи во студии/анализи за земјоделството и климатските промени во кои се врши биофизичко моделирање заеднички со Одделението за мониторинг на земјоделски ресурси во JRC.	BioMA – Biophysical Model Application is a modular software platform to run modeling solutions against a spatially defined database. BioMA has been developed at JRC in the last years and is currently used in studies/analysis on agriculture and climate change involving bio-physical modelling within the Monitoring Agricultural Resources Unit of JRC.
ранливи видови	vulnerable species		
ранливи живеалишта	vulnerable habitats		
ранливост	vulnerability	Границите до кои системот е подложен или не е во состојба да се справи со негативните ефекти од климатските промени, вклучувајќи ја и климатската променливост и екстремните климатски настани. Ранливоста е функција од карактерот, големината и стапката на климатските варијации на кои бил изложен системот, неговата чувствителност и неговата способност за приспособување.	The degree to which a system is susceptible to, or unable to cope with, adverse effects of climate change, including climate variability and extremes. Vulnerability is a function of the character, magnitude, and rate of climate variation to which a system is exposed, its sensitivity and its adaptive capacity.

распаѓање од прв ред (FOD)	First Order Decay (FOD)	ФОД методологијата (метода на распаѓање од прв ред) за пресметка на емисиите кои се создаваат поради отстранување на отпадот на депониите. Оваа метода ги зема предвид количините на отпад одложени на депонии во временски интервал од 50 години.	FOD methodology (first order decay method) is used in order to calculate the emissions generated due to disposal of waste on landfills. This method takes into consideration waste landfilled in the time interval of 50 years.
распаѓање на дрвото	wood decay		
расположливост на водни ресурси	availability of water resources		
распространување	distribution		
ниско јаглероден развој	low carbon growth		
растворувач	solvent		
растечки степен денови (GDD)	growing degree days (GDD)	Види просечна сума на растечки степен денови	See average sum of growing degree days
рачно наводнување	hand irrigation		
рбетници	vertebrates		
реален годишен обем на сеча	annual actual logging volume		
Шема на ЕУ за споделување на емисиите како дел од шемата за намалување на емисиите	EU effort-sharing scheme for emission reductions		
штетници	pests		

шума	forest	Тип на вегетација во кој преовладуваат дрвјата. Во светот се употребуваат многу дефиниции на изразот шума, одразувајќи ги разликите во биогеографските услови, општествената структура и во економијата. За разгледување на изразот шума и на сродните изрази, како што се пошумувањето, повторното пошумување и уништувањето на шумите, видете во Посебниот извештај за користење на земјиштето, промената во користење на земјиштето и за шумарството на IPCC (IPCC, 2000b).	A vegetation type dominated by trees. Many definitions of the term forest are in use throughout the world, reflecting wide differences in biogeophysical conditions, social structure, and economics. For a discussion of the term forest and related terms such as afforestation, reforestation, and deforestation. See the IPCC Special Report on Land Use, Land-Use Change, and Forestry (IPCC, 2000b).
шумарство	forestry	Одгледувањето и грижа за шумите	Development and care of forests.
шумски пожари	forest fires		
шумски ресурси	forest resources		
шумски екосистеми	forest ecosystems		
шумско земјиште	forest land		
јаглороден отпечаток	carbon footprint	Вкупното количество стакленички гасови создадени директно или индиректно како резултат на активностите на човекот, вообичаено изразено во тони еквивалент на јаглород диоксид (CO ₂).	The total amount of greenhouse gases produced to directly and indirectly support human activities, usually expressed in equivalent tons of carbon dioxide (CO ₂).

отпорност	resilience	Капацитетот на една заедница, компанија или природна средина да ги спречи, да ги издржи и да се справи со климатските промени и прекини.	The capacity of a community, business, or natural environment to prevent, withstand, respond to, and recover from climate change and disruption.
Соодветни национални придонеси за климатски промени (INDC)	Intended Nationally Determined Contributions (INDC)	Соодветните национални придонеси за климатски промени (INDC) е термин што се користи во рамки на Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени (UNFCCC), а се однесува на намалувањето на емисиите на стакленички гасови што сите земји-потписнички на UNFCCC требаше да го објават пред започнувањето на Конференцијата на ОН	Intended Nationally Determined Contributions (INDCs) is a term used under the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) for reductions in greenhouse gas emissions that all countries that signed the UNFCCC were asked to publish in the lead-up to the 2015 United Nations Climate Change Conference held in Paris, France, in December 2015.
Национални придонеси за климатски промени	Nationally Determined Contributions	Националните придонеси за климатски промени се сржта на Договорот од Париз. Тие ја одразуваат амбицијата на соодветната земја за намалување на емисиите на стакленички гасови, земајќи ги предвид внатрешните услови и можности, и/или адаптирање на влијанието од климатските промени. Заедно, овие климатски акции одредуваат дали светот ги исполнува долгорочните цели на Договорот од Париз.	Nationally determined contributions (NDCs) are the heart of the Paris Agreement. Each NDC reflects the country's ambition for reducing greenhouse gas emissions, taking into account its domestic circumstances and capabilities and/or to adapt to the impacts of climate change. Together, these climate actions determine whether the world achieves the long-term goals of the Paris Agreement.

Договорот од Париз	Paris Agreement	Договорот од Париз е договор во рамки на Конвенцијата на Обединетите Нации за климатски промени (UNFCCC), којшто се однесува на ублажување и адаптација на емисиите на стакленички гасови и на финансирањето на овие активности започнувајќи од 2020 година. Текстот на договорот беше усогласен од претставници на 196 земји-потписнички за време на 21-та Конференција на страните на UNFCCC во Ле Бурже, во близина на Париз, Франција, и усвоен со консензус на 12 декември 2015 година. До ноември 2018 година, 195 членки на UNFCCC го потпишаа договорот, а 184 станаа страни на договорот. Долгорочната цел на Договорот од Париз е зголемувањето на глобалната просечна температура да се држи под 2 °C во споредба со пред-индустриските нивоа; и зголемувањето да се ограничи на 1,5 °C, затоа што на тој начин значително ќе се намалат ризиците и ефектите од климатските промени.	The Paris Agreement is an agreement within the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), dealing with greenhouse-gas-emissions mitigation, adaptation, and finance, starting in the year 2020. The agreement's language was negotiated by representatives of 196 state parties at the 21st Conference of the Parties of the UNFCCC in Le Bourget, near Paris, France, and adopted by consensus on 12 December 2015. As of November 2018, 195 UNFCCC members have signed the agreement, and 184 have become party to it. The Paris Agreement's long-term goal is to keep the increase in global average temperature to well below 2 °C above pre-industrial levels; and to limit the increase to 1.5 °C, since this would substantially reduce the risks and effects of climate change.
--------------------	-----------------	--	---

Амандман од Доха	Doha amendment	Амандман на Протоколот од Кјото донесен од државите-страни на Протоколот од Кјото за време на осмата сесија на Конференцијата на страните одржана на 8 декември 2012 година во Доха, Катар	Amendment to the Kyoto Protocol adopted by the Kyoto Protocols Parties at the eighth session of the COP, held in Doha, Qatar, on December 8, 2012
Таланоа дијалог	Talanoa Dialogue	Таланоа е традиционален збор што се користи на Фиџи и во други делови од Пацификот со кој се означува процес на инклузивен, партиципативен и транспарентен дијалог. Целта на Таланоа е да се споделат искуства, да се создаде емпатија и да се донесат мудри одлуки за колективното добро. Таланоа промовира стабилност и инклузивност во дијалогот преку создавање безбеден простор на заемно почитување како платформа за носење одлуки за општо добро. Таланоа дијалогот беше активиран за време на 23-та Конференција на страните, којшто треба да започне во јануари 2018 година	Talanoa is a traditional word used in Fiji and across the Pacific to reflect a process of inclusive, participatory and transparent dialogue. The purpose of Talanoa is to share stories, build empathy and to make wise decisions for the collective good. Talanoa fosters stability and inclusiveness in dialogue by creating a safe space that embraces mutual respect for a platform for decision making for a greater good. At COP 23, the Talanoa Dialogue was launched, to start in January 2018

Иницијативата за градење на капацитети за транспарентност (CBIT)	Capacity Building Initiatives for Transparency (CBIT)	Иницијативата за градење на капацитети за транспарентност (CBIT) е воведена со став 84 од одлуката на Конференцијата на страните за донесување на Договорот од Париз и им помага на земјите во развој да изградат институционални и технички капацитети, како за периодот пред, така и за периодот по 2020 година, со цел исполнување на зголемените обврски за транспарентност утврдени во член 13 од Договорот од Париз.	The Capacity-building Initiative for Transparency (CBIT) is established with Paragraph 84 of the COP's decision to adopt the Paris Agreement and supports developing countries to build institutional and technical capacity, both pre- and post-2020, to meet enhanced transparency requirements as defined in Article 13 of the Paris Agreement.
Глобална програма за поддршка	Global Support Programme (GSP)	Глобалната програма за поддршка (GSP) обезбедува поддршка за државите кои не се во Анекс I при изработка на Националните планови и Двогодишните извештаи за климатски промени што се доставуваат до UNFCCC. Програмата е заеднички спроведувана од Програмата за развој на Обединетите нации (УНДП) и од Програмата за животна средина на Обединетите нации (УНЕП).	The Global Support Programme (GSP) provides support to non-Annex I Parties in order to prepare National Communications (NCs) and Biennial Update Reports (BURs) that are submitted to the UNFCCC. The Programme is jointly implemented by the United Nations Development Program (UNDP) and by the United Nations Environment Program (UNEP).

Меѓународни консултации и анализа	International Consultation Analysis (ICA)	Меѓународните консултации и анализата претставуваат процес усвоен на 16-та Конференција на страните, како дел од системите за следење, известување и верификација од Договорите од Канкун. Тој се применува кај Двогодишните извештаи за климатски промени коишто ги изработуваат државите кои не се во Анекс I од Конвенцијата и има цел да ја зголеми транспарентноста на активностите за ублажување и на ефектите од нив, заедно со други информации вклучени во тие двегодишни извештаи.	International consultation and analysis (ICA) is a process adopted at the sixteenth session of the COP as part of the measurement, reporting and verification arrangements under the Cancun Agreements. It applies to biennial update reports (BURs), which are prepared by Parties not included in Annex I to the Convention (non-Annex I Parties) and aims to increase the transparency of mitigation actions and their effects, along with other information reported in BURs.
Регулатива за механизмот за мониторинг(MMR)	Monitoring Mechanism Regulation (MMR)	Регулатива (ЕУ) бр. 525/2013 на Европскиот парламент и на Советот од 21 мај 2013 година за механизми за мониторинг и известување за емисии на стакленички гасови и за известување за други информации релевантни за климатските промени на национално ниво и на ниво на Унијата.	Regulation (EU) No 525/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on a mechanism for monitoring and reporting greenhouse gas emissions and for reporting other information at national and Union level relevant to climate change.

Отворено владино партнерство	Open Government Partnership (OGP)	Отвореното владино партнерство претставува партнерство помеѓу владините реформатори и водачите на граѓанското општество во создавањето акциски планови кои им овозможуваат на владите да бидат поинклузивни, пореспонзивни и поотчетни. За да се зачленат во ова партнерство, земјите-учеснички мора да ја поддржат Декларацијата за отворено владино партнерство на високо ниво, да достават акциски план за земјата изработен преку јавни консултации и да се обврзат на независно известување во однос на својот напредок.	Open Government Partnership is partnership between government reformers and civil society leaders in creating action plans that make governments more inclusive, responsive and accountable. To become a member of OGP, participating countries must endorse a high-level Open Government Declaration, deliver a country action plan developed with public consultation, and commit to independent reporting on their progress going forward.
------------------------------	-----------------------------------	---	---

Национален план за адаптација (NAP)	National Adaptation Plan (NAP)	Процесот на изработка на национални планови за адаптација беше воспоставен со Рамката за адаптации од Канкун (CAF). Тој им овозможува на страните да изработуваат и да спроведуваат национални планови за адаптација, како метод за идентификување на среднорочните и долгорочните потреби од адаптација, и развивање и спроведување стратегии и програми за задоволување на овие потреби. Тоа е континуиран, прогресивен и повторлив процес којшто применува родово-сензитивен, партиципативен и целосно транспарентен пристап воден од државата.	The national adaptation plan (NAP) process was established under the Cancun Adaptation Framework (CAF) and enables Parties to formulate and implement national adaptation plans (NAPs) as a means of identifying medium- and long-term adaptation needs and developing and implementing strategies and programmes to address those needs. It is a continuous, progressive and iterative process which follows a country-driven, gender-sensitive, participatory and fully transparent approach.
Сценарио со дополнителни мерки (WAM)	National Adaptation Plan (NAP) WAM - With Additional Measures (Scenario)	Сценарио со дополнителни мерки се креира врз основа на преостанатите мерки т. н. дополнителни мерки со цел да се добие увид до каде може да се оди со ублажувањето и по која цена	The scenario with additional measures is created on the basis of the remaining measures, so called additional measures in order to gain insight as to where it is possible to go with the mitigation and at what price

Сценарио со постојни мерки (WEM)	WEM - With Existing Measures (Scenario)	Сценарио со постоечки мерки се креира со приоретизација на мерките за ублажување врз основа на претходно утврдени критериуми и со учество на релевантните чинители, при што се утврдува кои од моделираните мерки имаат релативно висок степен на сигурност за остварување (веќе се отпочнати/планираат за блиска иднина, претставуваат приоритетни, проекти/политики во секторските стратешки и плански документи или пак произлегуваат од веќе усвоени закони и закони кои ќе се донесат во иднина).	A scenario with existing measures is created by prioritizing mitigation measures based on pre-determined criteria and with the participation of relevant stakeholders, whereby it is determined which of the modeled measures have a relatively high level of probability of being achieved (already started / planned for the near future, priority projects / policies in the sectoral strategic and planning documents, or arise from already adopted laws and laws that will be adopted in the future).
Сценарио без мерки (WOM)	WOM - Without Measures (Scenario)	Основно сценарио кое рефлектира развој без имплементација на мерки за ублажување	Basic scenario that reflects development without implementation of mitigation measures

Климатски паметно земјоделство	climate smart agriculture	Климатските промени ги умножуваат и ги видоизменуваат предизвиците за постигнување одржлив земјоделски раст за безбедноста на храната, а тоа има важни импликации врз инвестициските стратегии. Климатски паметното земјоделство (CSA) е пристап кој помага да се трансформираат и пренасочат земјоделските системи за да се обезбеди безбедност на храната при услови на променлива клима.	Climate change multiplies and alters the challenges of achieving sustainable agricultural growth for food security, and this has important implications for investment strategies. Climate-smart agriculture (CSA) is an approach that helps to transform and reorient agricultural systems to ensure food security in a changing climate.
--------------------------------	---------------------------	---	--

паметен транспорт	smart transport	Паметниот транспорт подразбира систем на мерки коишто комбинираат иновативни технологии за возила, напредни системи за управување со мотори и возила со ефикасен погон, подобрена транспортна инфраструктура заедно со Интелигентни транспортни системи (ITS) за да се избегне сообраќаен метеж и да се поттикне користење интермодален транспорт (патен и железнички); поттикнување на луѓето да користат јавен превоз и модален превоз и воведување правни инструменти (како што се даночни стимулации за нискојаглеродни производи и процеси, оданочување на производи и процеси кои создаваат големи количества CO₂, итн.).	Smart transport means a system of measures that combines innovative vehicle technologies, advanced engine management systems and efficient propulsion vehicles, improved transport infrastructure along with Intelligent Transport Systems (ITS) to avoid traffic jams and encourage the use of intermodal transport (road, rail and road); encouraging consumers to use public transport and modal transport and introducing legal instruments (such as tax incentives for low-carbon products and processes, taxation of CO₂-intensive products and processes, etc.).
-------------------	-----------------	---	---

Конференција на страните (COP)	Conference of the Parties (COP)	Конференцијата на страните (COP) е највисокото тело на Конвенцијата коешто носи одлуки. Сите држави кои се страни на Конвенцијата имаат свој претставник на Конференцијата на која се разгледува спроведувањето на Конвенцијата и на сите останати правни инструменти кои Конференцијата ги усвојува и ги носи неопходните одлуки за унапредување на ефективното спроведување на Конвенцијата, вклучително институционалните и административните подготовки.	The COP is the supreme decision-making body of the Convention. All States that are Parties to the Convention are represented at the COP, at which they review the implementation of the Convention and any other legal instruments that the COP adopts and take decisions necessary to promote the effective implementation of the Convention, including institutional and administrative arrangements.
апсорбенти (понирања)	sinks	потонува или предизвикува нешто да потонува, под површината на водата	to go under, or cause something to go under, the surface of the water
Системи за мониторинг, известување и верификација (MRV)	Measurement, Reporting and Verification (MRV) systems	Мониторингот, известувањето и верификацијата се основа на нашиот глобален одговор на климатските промени. Тие им овозможуваат на земјите да ги исполнат своите меѓународни обврски за известување, како што се националните планови, двегодишните извештаи и националните инвентари на стакленички гасови.	Measurement, reporting and verification (MRV) is foundational to our global response to climate change. MRV enables countries to meet international reporting requirements such as National Communications, Biennial Update Reports, and National Greenhouse Gas (GHG) Inventories.
Национален инвентар на стакленички гасови	National Greenhouse Gas (GHG) Inventory	/	/

фосилни горива	fossil fuels	Фосилно гориво е генерички термин за необновливи извори на енергија, како што се јаглен, продукти од јаглен, природен гас, добиен гас, сирова нафта, нафтени продукти и необновливи отпади. Овие горива потекнуваат од растенија и животни кои постоеле во геолошкото минато (на пример, пред милиони години).	Fossil fuel is a generic term for non-renewable energy sources such as coal, coal products, natural gas, derived gas, crude oil, petroleum products and non-renewable wastes. These fuels originate from plants and animals that existed in the geological past (for example, millions of years ago).
лигнит	lignite	Лигнитот е јаглен којшто најчесто е жолт или темно кафеав, а поретко црн, кој се формира од тресет на мали длабочини и на температури пониски од 100°C (212°F). Тој е првиот производ на јагленификацијата и е меѓупроизвод на тресет и суб-битуминозен јаглен според класификацијата на јаглен што се користи во САД и Канада. Во многу земји, лигнитот се смета за кафеав јаглен. Лигнитот содржи околу 60 до 70 проценти јаглерод (сув, без пепел) и има калорична вредност од околу 17 мегаџули на килограм	Lignite, generally yellow to dark brown or rarely black coal that formed from peat at shallow depths and temperatures lower than 100 °C (212 °F). It is the first product of coalification and is intermediate between peat and subbituminous coal according to the coal classification used in the United States and Canada. In many countries lignite is considered to be a brown coal. Lignite contains about 60 to 70 percent carbon (on a dry, ash-free basis) and has a calorific value near 17 megajoules per kilogram
богатство на видови	species diversity	Богатството на видови се дефинира како бројот на видови и изобилието на секој од видовите што живеат на дадена локација.	Species diversity is defined as the number of species and abundance of each species that live in a particular location.

пасишта	pastures	Земјиште прекриено со трева и други ниски растенија соодветни за напасување животни, особено говеда и овци.	Land covered with grass and other low plants suitable for grazing animals, especially cattle or sheep.
дива депонија	illegal dumpsite	Нелегалното депонирање претставува депонирање на отпад на незаконски начин, наместо да се користи некој одобрен начин на депонирање, како што е организираното собирање од пред врата или користењето на овластена депонија за ѓубре. Тоа подразбира нелегално депонирање на каков било отпад, вклучувајќи го и отпадот што се фрла или депонира на место кое нема дозвола за прифаќање на отпад.	Illegal dumping, is the dumping of waste illegally instead of using an authorised method such as kerbside collection or using an authorised rubbish dump. It is the illegal deposit of any waste onto land, including waste dumped or tipped on a site with no licence to accept waste.
биолошки отпад	biological waste	Биолошкиот отпад е отпад којшто главно се состои од природни органски материи (остатоци од растенија, животински измет, биолошка тиња од пречистителни станици за отпадни води, итн.).	Biological waste is waste containing mostly natural organic materials (remains of plants, animal excrement, biological sludge from waste-water treatment plants and so forth).

Протоколот од Кјото	Kyoto Protocol	Протоколот од Кјото е меѓународен договор поврзан со Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени, којшто ги обврзува земјите-потписнички со тоа што поставува меѓународно обврзувачки цели за намалување на емисиите. Сogleдувајќи го фактот дека развиените земји се првенствено одговорни за моменталните високи нивоа на емисии на стакленички гасови во атмосферата, што се должи на повеќе од 150 години индустриска активност, Протоколот става поголем товар врз развиените земји согласно начелото „заеднички, но диференцирани одговорности“. Протоколот од Кјото беше усвоен на 11 декември 1997 година во Кјото, Јапонија, а стапи во сила на 16 февруари 2005 година. Деталните правила за спроведување на Протоколот беа донесени на 7-та Конференција на страните одржана во 2001 година во Маракеш, Мароко и се познати како Договорот од Маракеш. Првиот период на обврски започна во 2008	The Kyoto Protocol is an international agreement linked to the United Nations Framework Convention on Climate Change, which commits its Parties by setting internationally binding emission reduction targets. Recognizing that developed countries are principally responsible for the current high levels of GHG emissions in the atmosphere as a result of more than 150 years of industrial activity, the Protocol places a heavier burden on developed nations under the principle of "common but differentiated responsibilities." The Kyoto Protocol was adopted in Kyoto, Japan, on 11 December 1997 and entered into force on 16 February 2005. The detailed rules for the implementation of the Protocol were adopted at COP 7 in Marrakesh, Morocco, in 2001, and are referred to as the "Marrakesh Accord." Its first commitment period started in 2008 and ended in 2012.
---------------------	----------------	--	--

		година и заврши во 2012 година.	
Договорот од Копенхаген	Copenhagen Accord	Договорот од Копенхаген е документ којшто делегатите на 15-та Конференција на страните на Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени се согласија „да му посветат внимание“ на завршната пленарна сесија на 18 декември 2009 година. Договорот составен, од една страна, од Соединетите Американски Држави, а од друга страна од блокот Кина, Индија, Јужна Африка и Бразил кои настапуваат од една заедничка позиција, не е правно обврзувачки и не ги обврзува земјите да донесат нов задолжителен протокол кој би го наследил Протоколот од Кјото кој заврши во 2012 година.	The Copenhagen Agreement is a document that delegates at the 15th session of the Conference of Parties (COP 15) to the United Nations Framework Convention on Climate Change agreed to "take note of" at the final plenary on 18 December 2009. The Accord, drafted by, on the one hand, the United States and on the other, in a united position as the BASIC countries (China, India, South Africa, and Brazil), is not legally binding and does not commit countries to agree to a binding successor to the Kyoto Protocol, whose round ended in 2012.

Цели за одржлив развој (ЦОР)	Sustainable Development Goals (SDGs)	Целите за одржлив развој (ЦОР) се збир од 17 глобални цели поставени од Генералното собрание на Обединетите нации во 2015 година и се дел од Резолуцијата 70/1 на Генералното собрание на ОН: „Трансформирање на нашиот свет: Агенда 2030 за одржлив развој“. Целите опфаќаат широк спектар на области и се меѓусебно поврзани, но секоја има посебна листа на потцели што треба да се постигнат. Постигнувањето на сите 169 потцели би значело дека се исполнети сите 17 цели. Тие претставуваат универзален повик да се дејствува со цел да се стави крај на сиромаштијата, да се заштити планетата и да се обезбеди сите луѓе да живеат во мир и просперитет.	The Sustainable Development Goals (SDGs) are a collection of 17 global goals set by the United Nations General Assembly in 2015, and they are part of Resolution 70/1 of the United Nations General Assembly: "Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development". The goals are broad and interdependent, yet each has a separate list of targets to achieve. Achieving all 169 targets would signal accomplishing all 17 goals. They are a universal call for action to end poverty, protect the planet, and ensure that all people enjoy peace and prosperity.
------------------------------	--------------------------------------	---	--

Зелен климатски фонд	Green Climate Fund	Зелениот климатски фонд (GCF) е нов глобален фонд создаден за поддршка на напорите на земјите во развој за справување со предизвикот на климатските промени. GCF им помага на земјите во развој да ги ограничат или да ги намалат емисиите на стакленички гасови (GHG) и да се адаптираат на климатските промени. Тој се обидува да промовира промена кон развој базиран на ниски емисии и отпорен на климатските промени, земајќи ги предвид потребите на земјите кои се особено ранливи на влијанијата од климатските промени.	The Green Climate Fund (GCF) is a new global fund created to support the efforts of developing countries to respond to the challenge of climate change. GCF helps developing countries limit or reduce their greenhouse gas (GHG) emissions and adapt to climate change. It seeks to promote a paradigm shift to low-emission and climate-resilient development, taking into account the needs of nations that are particularly vulnerable to climate change impacts.
Енергетската заедница	Energy Community	Енергетската заедница е меѓународна организација која ги обединува Европската унија и нејзините соседи со цел создавање интегриран паневропски енергетски пазар. Клучната цел на Енергетската заедница е да ги прошири правилата и принципите на внатрешниот енергетски пазар на ЕУ во земјите од Југоисточна Европа, регионот на Црното Море и пошироко, врз основа на правно обврзувачка рамка.	The Energy Community is an international organisation which brings together the European Union and its neighbours to create an integrated pan-European energy market. The key objective of the Energy Community is to extend the EU internal energy market rules and principles to countries in South East Europe, the Black Sea region and beyond on the basis of a legally binding framework.

Рамка за клима и енергија на ЕУ до 2030 година	European Union's 2030 Climate and Energy Framework	Рамката за клима и енергија до 2030 година е документ кој ја поставува рамката за климатските и енергетските политики на ЕУ во периодот 2020-2030 година. Рамката 2030 предлага нови цели и мерки за енергијата и енергетскиот систем на ЕУ да станат поконкурентни, сигурни и одржливи. Таа вклучува цели за намалување на емисиите на стакленички гасови и зголемување на употребата на обновливи енергии, и предлага нов систем за управување и показатели за успешност.	The climate and energy framework of 2030 is communication that sets the framework for the EU's climate and energy policies in the period 2020-2030. Framework 2030 proposes new goals and measures to make the EU's energy and energy system more competitive, secure and sustainable. It includes targets for reducing greenhouse gas emissions and increasing the use of renewable energies, and proposes a new management system and performance indicators.
прекурсори	precursors	нешто што се случило или што постоело пред нешто друго, особено ако тоа прераснало во него или влијаело врз него	something that happened or existed before another thing, especially if it either developed into it or had an influence on it
цврсти горива	solid fuels	Терминот цврсти горива се однесува на различни видови цврсти материји што се користат како гориво за производство на енергија и обезбедување топлина, коишто обично се ослободуваат преку согорување.	Solid fuel refers to various types of solid material that are used as fuel to produce energy and provide heating, usually released through combustion.

течни горива	liquid fuels	Супстанците што ја осиромашуваат озонската обвивка (ODSs) се соединенија кои предизвикуваат осиромашување на озонската обвивка. Во оваа група се вклучени CFCs, HCFCs, HBFCs CCl₄, халони, метилхлороформ, метилбромид. Генерално, многу се стабилни во тропосферата, а се распаѓаат само под влијание на ултравиолетовото зрачење од сонцето во стратосферата. При распаѓањето се ослободуваат хлорни или бромни атоми кои ги уништуваат молекулите на озон во стратосферата.	Substances that deplete the ozone layer (ODSs) are the compounds which cause depletion of the ozone layer. This group includes CFCs, HCFCs, HBFCs CCl₄, halons, methyl chloroform, methyl bromide. In general, these compounds are very stable in troposphere and they decompose only under the influence of ultra-violet radiation emitted by the Sun. While decomposing, they release chlorine or bromine atoms which destroy the molecules of stratospheric ozone.
Шумарство и други употреби на земјиштето	Forestry and Other Land Use (FOLU)	Шумарството и другите употреби на земјиштето (FOLU) се дефинирани од Секретаријатот за климатски промени на Обединетите нации како "сектор на инвентар на стакленички гасови кој ги опфаќа емисиите и отстранувањето на стакленичките гасови што се јавуваат како резултат на директна употреба на земјиштето од страна на човекот, како што се населувањето и комерцијалната употреба, промената на намената и шумските активности".	Forestry and other land use (FOLU), is defined by the United Nations Climate Change Secretariat as a "greenhouse gas inventory sector that covers emissions and removals of greenhouse gases resulting from direct human-induced land use such as settlements and commercial uses, land-use change, and forestry activities."

светилки со жаречки влакна	incandescent lights	Сијалиците со жаречки влакна, светилките со жаречки влакна или ламбите со жаречки влакна се електрични светилки со жичано влакно загреано до тој степен што свети со видлива светлина (жарење). Жаречкото влакно е заштитено од оксидација со обвивка (сијалица) од стакло или кварцно стакло, којашто е полна со инертен гас или вакуум.	An incandescent light bulb, incandescent lamp or incandescent light globe is an electric light with a wire filament heated to such a high temperature that it glows with visible light (incandescence). The filament is protected from oxidation with a glass or fused quartz bulb that is filled with inert gas or a vacuum.
сончеви термални колектори	solar thermal collectors	Сончевиот термален колектор собира топлина преку апсорпција на сончева светлина. Терминот "сончев колектор" најчесто се однесува на соларни панели за топла вода, но може да се однесува и на инсталации како соларни параболични колектори и соларни кули; или основни инсталации, како што се соларни грејачи на воздух.	A solar thermal collector collects heat by absorbing sunlight. The term "solar collector" commonly refers to solar hot water panels, but may refer to installations such as solar parabolic troughs and solar towers; or basic installations such as solar air heaters.
ентерична ферментација	enteric fermentation	Ентеричната ферментација е природен дел од дигестивниот процес кај преживарите, како што се говедата, овците, козите и биволите. Микробите во дигестивниот тракт, или бурагот, ја распаѓаат и ферментираат храната, при што како нус-производ се создава метан.	Enteric fermentation is a natural part of the digestive process in ruminant animals such as cattle, sheep, goats, and buffalo. Microbes in the digestive tract, or rumen, decompose and ferment food, producing methane as a by-product.

пошумување	afforestation	Подигнување нови шуми преку засадување дрвја на земјиште коешто претходно не било покриено со шума.	Planting of new forests on land which historically has not been covered by forest.
„зелени“ работни места	green jobs	Зелени работни места се пристојни работни места кои придонесуваат за социјална еднаквост и зачувување, обновување и унапредување на животната средина и климата.	Green jobs are decent jobs that contribute to social equality and conservation, restoration and promotion of the environment and climate.
пазар за нискојаглеродна енергија	low-carbon energy market	/	/
обележување на уредите во согласност со нивната потрошувачка на енергија	energy labeling	Еко-етикетирање е обележување на уредите преку 5 програми од кои 4 се за сертифицирање на енергетски ефикасни апарати, а една е за потврдување на обновлива енергија.	Energy labeling of devices into one of the 5 programmes, 4 of which are programmes for certification of energy efficient devices and one is a programme for certification of renewable energy devices.
антропогени емисии	anthropogenic emissions	емисии настанати како резултат на човечко влијание	man-made or human-induced emissions
енергетски биланс	energy balance	/	/
режим на врнежи	precipitation pattern	/	/
брuto домашна потрошувачка	gross domestic consumption	/	/

финална потрошувачка на енергија	final energy consumption	Финалната потрошувачка на енергија е вкупната енергија потрошена од крајните корисници, како што се домаќинствата, индустријата и земјоделството. Тоа е енергијата која се испорачува до крајниот корисник и не ја вклучува она што ја користи самиот енергетски сектор.	Final energy consumption is the total energy consumed by end users, such as households, industry and agriculture. It is the energy which reaches the final consumer's door and excludes that which is used by the energy sector itself.
природен гас	natural gas	Запалив гас, кој во голема мера се состои од метан и други јаглеводороди, којшто се јавува природно под земја (често поврзан со нафта) и се користи како гориво.	Flammable gas, consisting largely of methane and other hydrocarbons, occurring naturally underground (often in association with petroleum) and used as fuel.
високо јаглородни горива	high-carbon fuels	/	/
арско ѓубриво	manure	животински измет што се користи за ѓубрење на земјиштето	animal dung used for fertilizing land
безопасен отпад	non-hazardous waste	Неопасен отпад е отпадот што не ги поседува карактеристиките на опасен отпад;	Non-hazardous waste is the waste which does not have the characteristics of a hazardous waste;

опасен отпад	hazardous waste	Опасен отпад е отпадот што по својот состав или концентрации на опасни супстанции може да предизвика опасност по животната средина, животот и здравјето на луѓето и коишто имаат едно или повеќе опасни својства, како што се: експлозивност, реактивност (оксиданси), запаливост, надрозливост, токсичност, инфективност, канцерогеност, мутагеност, токсичност за репродукција, екотоксичност и својства на испуштање отровни гасови при контакт со вода, воздух или киселина.	Hazardous waste is a type of waste which according to its composition or concentration of hazardous substances can cause danger to the environment, human life and health, and which has one or more hazardous properties, such as: explosiveness, reactivity (oxidizing agents), flammability, irritability, toxicity, infectivity, carcinogenicity, mutagenicity, toxicity to reproduction, ecotoxicity and properties of releasing toxic gases in contact with water, air or acid.
компостирање	composting	Мешавина од распадната органска материја или органска материја во распаѓање што се користи за ѓубрење на почвата. Компостот обично се прави со собирање на растителни материи, како што се лисја, трева и луспи од зеленчук, во куп или корпа, по што тие се оставаат да се распаднаат како резултат на дејството на аеробни бактерии, габи и други организми.	A mixture of decayed or decaying organic matter used to fertilize soil. Compost is usually made by gathering plant material, such as leaves, grass clippings, and vegetable peels, into a pile or bin and letting it decompose as a result of the action of aerobic bacteria, fungi, and other organisms.

Политика на ЕУ за клима и енергија за 2020	EU Climate and Energy Policy for 2020	Политиката на ЕУ за клима и енергија за 2020 година е сумирана во три цели наречени 20-20-20: а) намалување на емисиите на стакленички гасови за 20% во споредба со 1990 година; б) заштеда на 20% од потрошувачката на енергија во ЕУ во споредба со проекциите за 2020 година; в) создавање 20% удел на обновливите енергии во вкупната потрошувачка на енергија во ЕУ до 2020 година.	The EU climate and energy policy for 2020 is summed up by three goals called 20-20-20: a) reduce GHG emissions by 20% compared to 1990; b) save 20% of the EU's energy consumption compared to projections for 2020; c) develop a 20% share of renewable energies in overall EU energy consumption by 2020.
начела за известување на УНФЦЦЦ	UNFCCC reporting principles	Стандардизирани барања за известување за националните инвентари на стакленички гасови (GHGs) поставени од страна на Конференцијата на страните на УНФЦЦЦ и се потпираат на интегритетот на користените методологии, на комплетноста на известувањата и постапките за составување.	Standardized reporting requirements for national greenhouse gas inventories (GHGs) set by the Conference of the Parties to the UNFCCC and rely on the integrity of the methodologies used, the completeness of the reporting and the compilation procedures.

вклучување на родовите аспекти	gender mainstreaming	Интеграцијата на родовите аспекти во главните политики е прифатена на меѓународно ниво како стратегија за постигнување родова еднаквост. Тоа вклучува интеграција на родовата перспектива во подготовката, осмислувањето, спроведувањето, следењето и евалуацијата на политиките, регулаторните мерки и програмите за трошење, со цел да се промовира еднаквоста помеѓу жените и мажите и борбата против дискриминацијата.	Gender mainstreaming has been embraced internationally as a strategy towards realising gender equality. It involves the integration of a gender perspective into the preparation, design, implementation, monitoring and evaluation of policies, regulatory measures and spending programmes, with a view to promoting equality between women and men, and combating discrimination.
--------------------------------	----------------------	--	--

Еионет- Европска мрежа за информирање и набљудување на животната средина	Eionet - European Environment Information and Observation Network	Еионет е партнерска мрежа на Европската агенција за животна средина (ЕЕА) и нејзините 39 земји-членки и земји-соработнички. ЕЕА е одговорна за развој на Еионет и координирање на нејзините активности, заедно со националните фокусни точки (NFPs), кои се одговорни за координирање на мрежите на националните референтни центри (NRCs), кои ги обединуваат експертите од националните институции и други тела вклучени во информациите за животната средина. Еионет, исто така, ги вклучува и европските тематски центри (ETCs).	Eionet is a partnership network of the European Environment Agency (EEA) and its 39 member and cooperating countries. The EEA is responsible for developing Eionet and coordinating its activities, together with national focal points (NFPs) , that are responsible for coordinating networks of national reference centres (NRCs), bringing together experts from national institutions and other bodies involved in environmental information. Eionet also includes European Topic Centres (ETCs).
директни емисии	direct emissions	Емисии на стакленички гасови од извори коишто се во сопственост или контролирани од страна на компанијата или организацијата која известува.	GHG emissions from sources that are owned or controlled by the reporting company or organization.
индиректни емисии	indirect emissions	Емисии на стакленички гасови кои се последица на работењето на компанијата која известува, но кои се појавуваат кај извори што се во сопственост или контролирани од друга компанија.	GHG emissions that are a consequence of the reporting company's operations but occur at sources owned or controlled by another company.

емисиони фактори	emission factors	Фактор кој ги претвора податоците за активноста во вредности на емисии на стакленички гасови (на пример, фунти на јаглероден диоксид кои се испуштаат на потрошен барел фосилно гориво).	A factor that converts activity data to GHG emission values. (e.g., lbs of carbon dioxide emitted per barrel of fossil fuel consumed).
мазут	residual fuel oil	/	/
гасовити горива	gaseous fuels	/	/
фугитивни емисии од горива	fugitive emissions from fuels	Фактор кој ги претвора податоците за активноста во вредности на емисии на стакленички гасови (на пример, фунти на јаглероден диоксид кои се испуштаат на потрошен барел фосилно гориво).	A factor that converts activity data to GHG emission values. (e.g., lbs of carbon dioxide emitted per barrel of fossil fuel consumed).
термоелектрани на лигнит	lignite-fired thermal power plants	/	/
нето калориска вредност	Net Calorific Value (NCV)	NCV (нето калориска вредност) е количеството топлина произведена со согорување кога водата произведена со согорување останува гасовита. NCV исто така се нарекува и LHV (пониска грејна вредност).	NCV (net calorific value) is the quantity of heat produced by combustion when the water produced by combustion remains gaseous. NCV is also called LHV (lower heating value.)

килотони на еквивалент нафта (ktoe)	kilotonnes of oil equivalent (ktoe)	Тонот на еквивалент нафта (toe) е единица енергија дефинирана како количество енергија ослободена од согорување еден тон сирова нафта. Исто така, понекогаш се користи помала единица, односно килограм на еквивалент нафта (kgoe), што значи 1/1000 toe.	The tonne of oil equivalent (toe) is a unit of energy defined as the amount of energy released by burning one tonne of crude oil. A smaller unit of kilogram of oil equivalent (kgoe) is also sometimes used denoting 1/1000 toe.
обработливи површини	cropland	Земјиште кое е погодно или кое веќе се користи за одгледување на култури	Land suitable for or used for the cultivation of crops
Карти за земјишна покривка на CORINE (CLC)	CORINE Land Cover maps (CLC)	Corine значи "координација на информации за животната средина" и тоа беше прототип на проект кој работи на голем број различни еколошки проблеми. Базите на податоци на Corine и неколку нејзини програми се преземени од ЕЕА. Една од нив е инвентарот на земјишната покривка во 44 класи и е претставен како картографски производ, во размер од 1:100 000.	Corine means 'coordination of information on the environment' and it was a prototype project working on many different environmental issues. The Corine databases and several of its programmes have been taken over by the EEA. One of these is an inventory of land cover in 44 classes, and presented as a cartographic product, at a scale of 1:100 000.

цврст отпад	solid waste	Цврстиот отпад, претставува сложен и хетероген материјал, кој под нормални услови е тврд, а настанува како резултат на човековото живеење и работење. Овој термин се користи за да се опишат отпадните материји кои не се во течна агрегатна состојба, а потекнуваат од домаќинството, индустријата, земјоделието, трговијата, медицината и од јавните услужни дејности. Во оваа група се наоѓаат голем број отпадни материји кои се јавуваат во големи количини, а се разновидни по начинот на нивното формирање, по физичките, хемиските и биолошките својства.	Solid waste is a complex and heterogeneous material, which under normal conditions is hard, and it emerges as a result of human life and work. This term is used to describe waste materials that are not liquid, and originate from the household, industry, agriculture, trade, medicine and public service activities. This group contains a large number of waste materials that occur in large quantities, and are diverse in the way they form and in terms of their physical, chemical and biological properties.
биолошки третман biological treatment	биолошки третман biological treatment	Биолошки третман е процес во кој се користат микроорганизми	Biological treatment is a process in which microorganisms are used

азотен оксид	nitrous oxide	Моќен стакленички гас со потенцијал за глобално затоплување 296 пати поголем од оној на јаглерод диоксидот (CO ₂). Главни извори на азотен оксид се земјоделските практики, особено употребата на комерцијални и органски ѓубрива, согорувањето на фосилни горива, производството на азотна киселина и горењето на биомаса.	A powerful greenhouse gas with a global warming potential of 296 times that of carbon dioxide (CO ₂). Major sources of nitrous oxide include soil cultivation practices, especially the use of commercial and organic fertilizers, fossil fuel combustion, nitric acid production, and biomass burning.
Конвенцијата на УНЕЦЕ за далекусежно прекугранично загадување на воздухот (CLRTAP)	UNECE Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution (CLRTAP)	Конвенцијата за далекусежно прекугранично загадување на воздухот, честопати скратена како CLRTAP, има за цел да ја заштити човековата околина од загадувањето на воздухот и постепено да го намали и спречи загадувањето на воздухот, вклучувајќи го и далекусежното прекугранично загадување на воздухот. Се спроведува од страна на Европската програма за мониторинг и евалуација (ЕМЕП), раководена од Економската комисија на Обединетите нации за Европа (UNECE).	The Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution, often abbreviated as Air Pollution or CLRTAP, is intended to protect the human environment against air pollution and to gradually reduce and prevent air pollution, including long-range transboundary air pollution. It is implemented by the European Monitoring and Evaluation Programme (EMEP), directed by the United Nations Economic Commission for Europe (UNECE).

Методот Монте Карло	Monte Carlo method	Методите на Монте Карло (или експериментите на Монте Карло) се широка класа на пресметковни алгоритми кои се потпираат на повторливо земање примероци по случаен избор за да се добијат нумерички резултати. Нивната основна идеја е со помош на случајноста да се решаваат проблеми кои би можеле да бидат детерминистички во принцип.	Monte Carlo methods (or Monte Carlo experiments) are a broad class of computational algorithms that rely on repeated random sampling to obtain numerical results. Their essential idea is using randomness to solve problems that might be deterministic in principle.
симулација на Монте Карло	Monte Carlo simulation	Симулацијата на Монте Карло, или симулацијата на веројатност, претставува техника којашто се користи за да се разбере влијанието на ризикот и несигурноста во финансиите, проектното управување, трошоците и другите модели за прогнозирање.	Monte Carlo simulation, or probability simulation, is a technique used to understand the impact of risk and uncertainty in financial, project management, cost, and other forecasting models.
метод на пропагирање на грешка	Error Propagation method	Пропагирањето грешка е статистичка пресметка добиена со калкулус, дизајнирана да ги комбинира несигурностите од повеќе променливи, со цел да обезбеди точно мерење на несигурноста.	Propagation of Error is a calculus derived statistical calculation designed to combine uncertainties from multiple variables, in order to provide an accurate measurement of uncertainty.

фактор за корекција на метанот	methane correction factor	Факторот за корекција на метан (MCF) е карактеристичен за управувањето со цврст отпад и треба да се толкува како "фактор за корекција на факторот за управување со отпад", кој го одразува аспектот на управување со депонии за цврст отпад	The Methane Correction Factor (MCF) is specific to solid waste management and should be interpreted as a "waste management factor correction factor" that reflects the management aspect of solid waste disposal sites
главен технички советник	Chief Technical Adviser	Технички советник е лице кое е експерт во одредено поле на знаење, ангажиран да обезбеди детални информации и совети за луѓето кои работат во таа област.	A technical advisor is an individual who is an expert in a particular field of knowledge, hired to provide detailed information and advice to people working in that field.
нафта за домаќинството	heating oil	Нафтата за домаќинство е ниско вискозен, течен нафтен производ што се користи како мазут за печки или котли во зградите	Heating oil is a low viscosity, liquid petroleum product used as a fuel oil for furnaces or boilers in buildings
далечинско истражување (RS)	remote sensing (RS)	Терминот далечинско истражување подразбира истражување на површината на Земјата од вселената со помош на својствата на електромагнетните бранови кои се емитираат, рефлектираат или прекршуваат од снимените предмети, со цел подобрување на управувањето со природните ресурси, искористувањето на земјиштето и заштитата на животната средина."	The term Remote Sensing means the sensing of the Earth's surface from space by making use of the properties of electromagnetic waves emitted, reflected or diffracted by the sensed objects, for the purpose of improving natural resources management, land use and the protection of the environment."

набљудување на Земјата (EO)	Earth Observation (EO)	Набљудувањето на Земјата претставува собирање на информации за физичките, хемиските и биолошките системи на планетата преку технологии за далечинско истражување, надополнети со техники за геодетско снимање на Земјата, што опфаќа собирање, анализа и презентирање на податоци. Се користи за следење и оценување на статусот и на промените во природните и во изградените средини.	Earth observation (EO) is the gathering of information about the physical, chemical, and biological systems of the planet via remote-sensing technologies, supplemented by Earth-surveying techniques, which encompasses the collection, analysis, and presentation of data.[Earth observation is used to monitor and assess the status of and changes in natural and built environments.
повеќегодишни култури	perennial crops	Повеќегодишни култури се култури кои можат да преживеат без повторно засадување неколку години, што значи дека плодовите може да се собираат неколку пати пред да има потреба од повторно засадување.	Perennial crops are crops that can survive without replanting for several years, which means they can be harvested several times before replanting is needed.
природни пореметувања	natural disturbances	Природните пореметувања претставуваат привремена промена во условите во животната средина што предизвикува изразена промена во даден екосистем.	Natural disturbance is a temporary change in environmental conditions that causes a pronounced change in an ecosystem.

горива кои се користат за воден сообраќај	marine bunker fuels	Гориво кое се користи за воден сообраќај е генерички термин со кој се именува секое гориво што го користат бродовите за работа на нивните мотори. Товарните бродови што пловат на отворено море обично ја согорува тешката резидуална нафта што останува откако бензинот, дизелот и други лесни јаглеводороди се екстрахираат од сировата нафта при процесот на рафинирање.	Marine Bunker fuel is the generic term given to any fuel poured into a ship's bunkers to power its engines. Deepsea cargo ships typically burn the heavy, residual oil left over after gasoline, diesel and other light hydrocarbons are extracted from crude oil during the refining process.
Монтреалски протокол	Montreal Protocol	Монтреалскиот протокол е меѓународен договор за заштита на животната средина со универзална ратификација за заштита на озонската обвивка на Земјата преку елиминирање на употребата на супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка, што инаку би овозможило зголемено УВ зрачење на Земјата, кое би резултирало со повисока инциденца на рак на кожата и катаракта на очите, ослабување на имунолошкиот систем и негативни ефекти врз сливните подрачја, земјоделското земјиште и шумите	The Montreal Protocol is an international environmental agreement with universal ratification to protect the earth's ozone layer by eliminating use of ozone depleting substances (ODS), which would otherwise allow increased UV radiation to reach the earth, resulting in higher incidence of skin cancers and eye cataracts, more-compromised immune systems, and negative effects on watersheds, agricultural lands and forests

F-гас = флуориран гас	F-gas = fluorinated gas	Флуорирани гасови (F-гасови) се вештачки гасови кои може да останат во атмосферата со векови и да придонесат за глобален ефект на стаклена градина.	Fluorinated gases (F-gases) are man-made gases that can stay in the atmosphere for centuries and contribute to a global greenhouse effect.
потенцијал за ублажување	mitigation potential	Терминот "потенцијал" се користи при известување за количината на намалување на емисиите на стакленички гасови во споредба со основните или референтни вредности што може да се постигне со опција за ублажување со даден трошок (по тон) за јаглерод избегнат во одреден период.	The term 'potential' is used to report the quantity of GHG mitigation compared with a baseline or reference case that can be achieved by a mitigation option with a given cost (per tonne) of carbon avoided over a given period.
win-win мерки	win-win measures	Мерки кои резултираат со добри резултати за сите што се вклучени во ситуацијата	Measures which results are good for everyone who is involved in a situation
греење на домаќинствата	household heating	/	/
референтно сценарио	reference scenario	Исто што и Сценарио без мерки	The same as scenario without measures
управување со шумите	forest management	Управувањето со шумите е гранка на шумарството која се занимава со севкупните административни, економски, правни и социјални аспекти, како и научните и технички аспекти, како што се одгледувањето на шумите, заштитата и регулирањето на шумите.	Forest management is a branch of forestry concerned with overall administrative, economic, legal, and social aspects, as well as scientific and technical aspects, such as silviculture, protection, and forest regulation.

селектирање на отпадот	waste sorting	Селектирањето на отпадот е процес со кој отпадот се одвојува на различни елементи.	Waste sorting is the process by which waste is separated into different elements.
апсорбирање на емисиите на CO2	sequestering CO2 emissions	/	/
врзување на јаглеродот	carbon sequestration	Врзувањето на јаглеродот е процес на зафаќање и складирање на атмосферски јаглерод диоксид. Тоа е еден од начините за намалување на количеството на јаглерод диоксид во атмосферата со цел намалување на глобалните климатски промени.	Carbon sequestration is the process of capturing and storing atmospheric carbon dioxide. It is one method of reducing the amount of carbon dioxide in the atmosphere with the goal of reducing global climate change.
преживари	ruminant animals	Преживарите се животни што ја цваќаат и враќаат својата храна повеќе од еднаш и ја варат повеќе пати во различни комори од желудникот.	Ruminant animals are animals that chew and regurgitate their food more than once, and digest it multiple times in different stomachs.
заштеди на енергија	energy savings	економична употреба на електрична енергија	economical use of electricity
големи хидроцентрали	large hydro power plants	/	/
мали хидроцентрали	small hydro power plants	/	/
соларни електрани	solar power plants	Работата на соларната електрана се базира на претворање на сончевата светлина во електрична енергија, и тоа директно со користење фотоволтаици, или пак индиректно со користење концентрирана соларна енергија.	A solar power plant is based on the conversion of sunlight into electricity, either directly using photovoltaics or indirectly using concentrated solar power.
електрани на био гас	biogas power plants	/	/

соларни електрани на кров	solar rooftop power plants	Фотоволтаичната централа на кров е фотоволтаичен систем кој се состои од соларни панели за производство на електрична енергија монтирани на покривот на станбена или комерцијална зграда или конструкција.	A rooftop photovoltaic power station is a photovoltaic system that has its electricity-generating solar panels mounted on the rooftop of a residential or commercial building or structure.
електрани на природен гас	natural gas-fired power plants	Електраните на природен гас генерираат електрична енергија со согорување на природен гас, којшто го користат како гориво. Сите постројки на природен гас користат гасна турбина; природниот гас се додава, заедно со воздушна струја, и тој согорува и се шири низ оваа турбина, предизвикувајќи генераторот да го врти магнетот, при што се создава електрична енергија.	Natural gas power plants generate electricity by burning natural gas as their fuel. All natural gas plants use a gas turbine; natural gas is added, along with a stream of air, which combusts and expands through this turbine causing a generator to spin a magnet, making electricity.
повластени тарифи	feed-in tariffs	Плаќања што им се вршат на домаќинствата или претпријатијата кои си произведуваат сопствена електрична енергија со употреба на методи кои не придонесуваат за исцрпување на природните ресурси, пропорционални на износот на произведената струја.	A payment made to households or businesses generating their own electricity through the use of methods that do not contribute to the depletion of natural resources, proportional to the amount of power generated.

енергетски карактеристики на згради	energy performance of buildings	Енергетските карактеристики на зградата се дефинираат како количина на енергија што фактички се троши (или се проценува дека е неопходна) за задоволување на различните потреби поврзани со стандардната употреба на зградата, вклучително загревање / ладење, осветлување и обезбедување топла вода. Концептот на стандардизирана употреба овозможува да се вршат споредби помеѓу зградите врз основа на нивните вградени својства, наместо да бидат зависни од оперативните шеми што корисникот ќе ги избере.	The energy performance of a building is defined as the amount of energy actually consumed (or estimated to be necessary) to meet the different needs associated with a standard use of the building including heating/cooling, lighting and provision of hot water. The concept of a standardised use enables comparisons between buildings to be made on the basis of their intrinsic properties rather than being dependent on the user's choice of operating patterns.
„зелени“ набавки	green procurement	Зелени набавки значи купување производи и услуги кои предизвикуваат минимални негативни влијанија врз животната средина. Тие ги земаат предвид грижата за човековото здравје и животната средина при потрагата по квалитетни производи и услуги по конкурентни цени.	Green Procurement means purchasing products and services that cause minimal adverse environmental impacts. It incorporates human health and environmental concerns into the search for high quality products and services at competitive prices.

енергетски контроли	energy audits	Енергетската контрола е инспекциски надзор и анализа на енергетските текови, за зачувување на енергијата во една зграда, процес или систем, со цел намалување на количеството енергија што влегува во системот без негативно да влијае врз излезот.	An energy audit is an inspection survey and analysis of energy flows, for energy conservation in a building, process or system to reduce the amount of energy input into the system without negatively affecting the output(s).
биогорива	biofuels	Биогоривата се горива што се произведуваат директно или индиректно од органски материјал - биомаса - вклучително растителни материји и животински отпад.	Biofuels are fuels produced directly or indirectly from organic material – biomass – including plant materials and animal waste.
транзитивни шумски површини	transitive forest land	/	/
гас од отпад	waste gas	Гасот од отпад е отпад во гасовита форма што се јавува како резултат на различни активности на човекот, како што се производство, преработка, потрошувачка на материјал или биолошки процеси	Gaseous waste is a waste product in gas form resulting from various human activities, such as manufacturing, processing, material consumption or biological processes

Стратегијата за одржлив развој на Европската Унија	EU's Sustainable Development Strategy (SDS)	Стратегијата за одржлив развој на ЕУ поставува општи цели и конкретни активности преку кои се овозможува ЕУ да постигне континуирано долгорочно подобрување на квалитетот на живот преку создавање на одржливи заедници способни ефикасно да управуваат и да ги користат ресурсите, способни да го искористат еколошкиот и социјалниот иновативен потенцијал на економијата и на крај, способни да обезбедат просперитет, заштита на животната средина и социјална кохезија (вклучувајќи ги климатските промени и чистата енергија, одржливиот транспорт, одржливата потрошувачка и производство, или зачувувањето и управувањето со природни ресурси).	The EU Sustainable Development Strategy sets overall goals and concrete actions to enable the EU to achieve continuous long-term improvement of the quality of life by creation of sustainable communities able to manage and use resources efficiently, able to tap the ecological and social innovation potential of the economy and in the end able to ensure prosperity, environmental protection and social cohesion(including climate change and clean energy, sustainable transport, sustainable consumption and production, or conservation and management of natural resources) .
--	---	---	--

енергетски интензитет	energy intensity	Енергетскиот интензитет е мерка за енергетската неефикасност на економијата. Се пресметува како единици енергија на единица БДП. Високиот енергетски интензитет укажува на висока цена или трошок на претворање на енергијата во БДП. Нискиот енергетски интензитет укажува на пониска цена или трошок на претворање на енергијата во БДП.	Energy intensity is a measure of the energy inefficiency of an economy. It is calculated as units of energy per unit of GDP. High energy intensities indicate a high price or cost of converting energy into GDP. Low energy intensity indicates a lower price or cost of converting energy into GDP.
ремедијација	remediation	Намалување, чистење или друг метод за ограничување или отстранување на опасна супстанција од околината.	Abatement, cleanup, or other method to contain or remove a hazardous substance from an environment.
ублажување на климатските промени	climate change mitigation	Ублажувањето на климатските промени се состои од активности за ограничување на обемот или брзината на долгорочното глобално затоплување и на ефектите од него.	Climate change mitigation consists of actions to limit the magnitude or rate of long-term global warming and its related effects.
фотонапонски системи	photovoltaic systems	Фотонапонскиот систем, исто така познат како соларен фотоволтаичен систем, е енергетски систем кој е дизајниран да ја трансформира енергијата од сонцето во електрична енергија преку фотоволтаици, познати и како соларни панели	A photovoltaic system, also known as a Solar PV system, is an energy system that is designed to transform the energy from the sun into electricity by means of photovoltaics, also known as solar panels

Одлука за споделување на напорите	Effort Sharing Decision	Одлуката за споделување на напорите претставува дел од рамката на политики за клима и енергија на ЕУ за 2020 година. Таа ги поставува националните цели за емисии за периодот до 2020 година, изразени како процентуални промени од нивоата од 2005 година. Исто така, утврдува како треба да се пресмета годишната распределба на емисиите во тони за секоја година од 2013 до 2020 година и дефинира флексибилност.	The Effort Sharing Decision forms part of the EU's climate and energy policy framework for 2020. It sets national emission targets for 2020, expressed as percentage changes from 2005 levels. It also lays down how the annual emission allocations (AEAs) in tonnes for each year from 2013 to 2020 are to be calculated and defines flexibilities.
годишни целни емисии	annual emissions targets	Цел дефинирана со намалување на апсолутните (или вкупните) емисии во една година. Најчесто се користи во однос на емисиите на стакленички гасови кои се создаваат како резултат на активностите на човекот.	A target defined by a reduction in absolute (or total) emissions in one year. Commonly used in reference to greenhouse gas emissions that are produced as a result of human activities.
адаптација на климата	climate adaptation	Адаптацијата на климатските промени е одговор на глобалното затоплување, којшто има цел да ја намали ранливоста на општествените и биолошките системи на релативно ненадејните промени и со тоа да ги неутрализира ефектите од глобалното затоплување.	Climate change adaptation is a response to global warming, that seeks to reduce the vulnerability of social and biological systems to relatively sudden change and thus offset the effects of global warming.

продажба на квоти за јаглерод	auktioning of carbon allowances	/	/
Системот за тргување со емисии на ЕУ	EU Emissions Trading System (EU ETS)	Системот за тргување со емисии на ЕУ (EU ETS) е камен-темелник на политиката на ЕУ за борба против климатските промени и нејзина клучна алатка за намалување на емисиите на стакленички гасови на економичен начин. Ова е првиот голем пазар за јаглерод во светот, а сè уште е и најголемиот. EU ETS работи на принципот „ограничи и тргувај“. Се поставува ограничување на вкупната количина на одредени стакленички гасови што инсталациите опфатени со системот може да ги емитуваат. Границата со текот на времето се спушта, така што вкупните емисии опаѓаат. Во рамки на ограничувањето, компаниите добиваат или купуваат квоти за емисии со кои можат меѓусебно да тргуваат по потреба. Исто така, може да купат ограничени количини на меѓународни кредити од проекти за заштеда на емисии ширум светот. Ограничувањето на вкупниот број на квоти што им се достапни гарантира дека тие имаат вредност.	The EU emissions trading system (EU ETS) is a cornerstone of the EU's policy to combat climate change and its key tool for reducing greenhouse gas emissions cost-effectively. It is the world's first major carbon market and remains the biggest one. The EU ETS works on the 'cap and trade' principle. A cap is set on the total amount of certain greenhouse gases that can be emitted by installations covered by the system. The cap is reduced over time so that total emissions fall. Within the cap, companies receive or buy emission allowances which they can trade with one another as needed. They can also buy limited amounts of international credits from emission-saving projects around the world. The limit on the total number of allowances available ensures that they have a value.

проекција (предвидување) на емисиите	emissions projections	Проекции на емисиите се проценки за идните емисии на стакленички гасови.	Emissions projections are estimates of future greenhouse gas emissions.
покачување на водостојот во морињата	sea level rise	Релативното покачување на водостојот на морињата се однесува на долгорочното просечно зголемување на водостојот на морињата во однос на локалното ниво на брегот, што се мери со помош на крајбрежен плимомер	Relative sea-level rise refers to long-term average sea-level rise relative to the local land level, as derived from coastal tide gauge
суши	droughts	Сушата е природна катастрофа која се должи на потпросечни врнежи во даден регион, што резултира со продолжени периоди на недостиг на вода, без разлика дали таа е атмосферска, површинска или подземна.	A drought or drouth is a natural disaster of below-average precipitation in a given region, resulting in prolonged shortages in the water supply, whether atmospheric, surface water or ground water.
екстремни временски појави	extreme weather events	Екстремните временски појави вклучуваат неочекувани, невообичаени, непредвидливи, тешки или несекојдневни временски услови.	Extreme weather includes unexpected, unusual, unpredictable, severe or unseasonal weather.

климатска акција	climate action	Климатската акција значи засилени напори за намалување на емисиите на стакленички гасови и зајакнување на отпорноста и на капацитетот за адаптација на влијанијата предизвикани од климата, вклучувајќи: опасности поврзани со климата во сите земји; интегрирање на мерките за климатски промени во националните политики, стратегии и планирања; и подобрување на образованието, подигнување на свеста и на човечките и институционални капацитети во однос на ублажување на климатските промени, адаптација, намалување на влијанието и рано предупредување	Climate action means stepped-up efforts to reduce greenhouse gas emissions and strengthen resilience and adaptive capacity to climate-induced impacts, including: climate-related hazards in all countries; integrating climate change measures into national policies, strategies and planning; and improving education, awareness-raising and human and institutional capacity with respect to climate change mitigation, adaptation, impact reduction and early warning
емисии од сообраќајниот застој	emissions from traffic congestion	/	/
нередовни промени во годишните времиња	irregularities in seasonal shifts	/	/

инверзии на температурите	temperature inversions	Инверзија на температурата, промена во нормалното однесување на температурата во тропосферата (делот од атмосферата што е најблизу до површината на Земјата), при која слој на ладен воздух на површината е прекриен со слој од потопол воздух. (Во нормални услови, обично колку е повисоко, толку повеќе температурата на воздухот се намалува.)	Temperature inversion, a reversal of the normal behaviour of temperature in the troposphere (the region of the atmosphere nearest the Earth's surface), in which a layer of cool air at the surface is overlain by a layer of warmer air. (Under normal conditions air temperature usually decreases with height.)
алтернативен транспорт	alternative transport	Алтернативниот транспорт подразбира патување (кон работа) на кој било начин, освен возење сам. Примерите вклучуваат одење со велосипед, одење пешки, споделување на превозот и користење јавен превоз.	Alternative transportation refers to commuting in any way other than driving alone. Examples include biking, walking, carpooling, and taking public transportation.
„паметни влошки за чевли“	“smart sole”	Паметни влошки за чевли при движење произведуваат електрична енергија со која може да се полнат мобилни телефони или други мали електронски апарати	When walking, smart soles generate power that can be used to charge mobile phones or other small electronic devices
коксен јаглен	coking coal	Коксен јаглен, исто така познат и како металуршки јаглен, се користи за добивање кокс, една од клучните незаменливи компоненти за производство на челик.	Coking coal, also known as metallurgical coal, is used to create coke, one of the key irreplaceable inputs for the production of steel.

суббитуминозен јаглен	subbituminous coal	Суббитуминозен јаглен е тип на јаглен чии својства се движат меѓу оние на лигнитот и оние на битуминозниот јаглен и се користи првенствено како гориво за производство на електрична енергија на пареа.	Sub-bituminous coal is a type of coal whose properties range from those of lignite to those of bituminous coal and are used primarily as fuel for steam-electric power generation.
ТНГ	LPG	Течен нафтен гас (ТНГ или ТН гас), исто така познат и едноставно како пропан или бутан, претставува запалива мешавина на јаглеводородни гасови што се користат како гориво во уреди за греење, апарати за готвење и возила.	Liquefied petroleum gas or liquid petroleum gas (LPG or LP gas), also referred to as simply propane or butane, are flammable mixtures of hydrocarbon gases used as fuel in heating appliances, cooking equipment, and vehicles.
КОКС	coke	Коксот е гориво со висока содржина на јаглород и многу малку нечистоти, којшто се добива со загревање на јаглен во отсуство на воздух. Тоа е цврст карбонски материјал што се добива од деструктивна дестилација на битуминозен јаглен со ниско ниво на пепел и ниско ниво на сулфур	Coke is a fuel with a high carbon content and few impurities, made by heating coal in the absence of air. It is the solid carbonaceous material derived from destructive distillation of low-ash and low-sulfur bituminous coal

фактор на оксидација - OF	oxidation Factor - OF	Факторите на оксидација го мерат процентот на јаглерод кој всушност се оксидира при согорување. Факторот на оксидација се користи за пресметување на количината на горивото што придонесува за емисиите на јаглерод диоксид. Факторите на оксидација се разликуваат според видот на гориво и според технологијата	Oxidation factors measure the percentage of carbon that is actually oxidized when combustion occurs. The oxidation factor is used to calculate the amount of the fuel that is contributing to carbon dioxide emissions. Oxidation factors vary by type of fuel and by technology
Емисионен фактор за метан	Methane Emission Factor	Емисиониот фактор се дефинира како просечна стапка на емисија на даден стакленички гас за одреден извор, во однос на единици на активност.	An emission factor is defined as the average emission rate of a given GHG for a given source, relative to units of activity.
Емисионен фактор за натриумоксид	Nitrous Oxide Emission Factor	/	/
ветерен парк	wind park	/	/
пасивни згради	passive buildings	/	/
Оцена на влијанијата за животна средина	Environmental Impact Assessment	ОВЖС е проценка на потенцијално значајните влијанија кои би произлегле од реализација на проектот врз животната средина и доколку е можно да се предвидат мерки за нивно намалување	EIA is used to perform an assessment of the potentially significant impacts on the environment from the implementation of the project and, if possible, to envisage impact reduction measures
претоварни станици	transfer stations	/	/
политики за економичност на горивото	fuel economy policies	/	/

флуоро-јаглеводороди	Hydro Fluorocarbons (HFCs)	Флуоро-јаглеводородите се група соединенија што содржат јаглерод, флуор и водород. Тие обично се гасови кои на амбиентална температура се без боја и без мирис и во најголем дел се хемиски нереактивни.	Hydrofluorocarbons (HFCs) are a group of compounds containing carbon, fluorine and hydrogen. They are generally colourless and odourless gases at environmental temperatures and for the most part chemically unreactive.
перфлуоројаглероди	Per Fluorocarbons (PFCs)	Перфлуоројаглеродите се група вештачки хемикалии кои ги содржат само двата елемента: јаглерод и флуор. Во нормални амбиентални услови тие обично се безбојни гасови, без мирис, незапаливи и нереактивни. Главно се употребуваат во електронскиот сектор (производство на полупроводници) и како ладилни средства.	PFCs are a group of man-made chemicals containing just the two elements carbon and fluorine. Under normal environmental conditions they are generally colourless, odourless, non-flammable, unreactive gases. The main use of PFCs is in the electronics sector (manufacture of semi-conductors) and as refrigerants.
Втор двогодишен извештај за климатски промени кон УНФЦЦЦ	Second Biennial Update Report (SBUR) on Climate Change to UNFCCC	BUR е Двогодишен извештај за климатски промени, или извештај што се доставува на две години до Конвенцијата на Обединетите нации за климатски промени (УНФЦЦЦ) од државите кои ја ратификувале Конвенцијата.	A BUR is a Biennial Update Report, or a report that is submitted every two years, to the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) by Parties that have ratified the Convention.

Регионален центар за животна средина	Regional Environmental Centre	Регионалниот центар за животна средина за Централна и Источна Европа (РЕЦ) е меѓународна организација со мисија да придонесе за транспарентност, одржливост и европска интеграција, која спроведува проекти кои градат отпорност кон климатските промени, промовираат решенија со чиста енергија, се залагаат за одржлива мобилност и зајакнување на управувањето со животната средина во Централна и Источна Европа и пошироко. РЕЦ ја исполнува мисијата на организацијата преку промовирање соработка меѓу владите, невладините организации, бизнисите и другите чинители, како и преку поддршка на слободна размена на информации и учество на јавноста.	The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe (REC) is an international organisation with a mission to contribute to transparency, sustainability and European integration, implementing projects that build resilience to climate change, promote clean energy solutions, champion sustainable mobility and strengthen environmental governance in Central and Eastern Europe and beyond. REC fulfil organization's mission by promoting cooperation among governments, non-governmental organisations, businesses and other stakeholders, and by supporting the free exchange of information and public participation.
Извештај за национален инвентар(ИНИ)	National Inventory Report(NIR)	Извештајот за национален инвентар (ИНИ), како што е утврдено со одлуката 18 / CP.8, е еден од елементите на годишниот инвентар на стакленички гасови што треба да се достави до UNFCCC од страна на државите од Анекс I кон Конвенцијата на 15 април секоја година.	The national inventory report (NIR), as established by decision 18/CP.8, is one element of the annual greenhouse gas (GHG) inventory that is required to be submitted to the UNFCCC by Annex I Parties to the Convention on 15 April of each year.

Министерство за животна средина и просторно планирање(МЖСПП) на Република Северна Македонија	Ministry of Environment and Physical Planning(MOEPP) of Republic of North Macedonia	/	/
течен природен гас	liquefied natural gas	Течниот природен гас е природен гас кој е оладен до степен на течна состојба, на околу -260 ° Фаренхајтови, кој се користи за испорака и складирање. Волуменот на природниот гас кога е во течна состојба е околу 600 пати помал од волуменот кога е во гасовита состојба. Овој процес овозможува транспорт на природен гас до места каде што цевководите не допираат и природниот гас да се користи како гориво за транспорт.	Liquefied natural gas (LNG) is natural gas that has been cooled to a liquid state, at about -260°Fahrenheit, for shipping and storage. The volume of natural gas in its liquid state is about 600 times smaller than its volume in its gaseous state. This process, makes it possible to transport natural gas to places pipelines do not reach and to use natural gas as a transportation fuel.

потенцијал за глобално затоплување	global warming potential	Потенцијалот за глобално затоплување на стакленичките гасови е нивната способност да заработ дополнителна топлина во атмосферата со текот на времето во однос на јаглерод диоксидот (CO ₂), како и стапката на распаѓање на секој гас (износот отстранет од атмосферата во одреден број години). Потенцијалот, исто така, може да се користи за дефинирање на влијанието што емисиите на стакленички гасови ќе го имаат врз глобалното затоплување во текот на различни временски периоди или временски хоризонти. Тие се обично 20 години, 100 години и 500 години.	Warming Potential (GWP) of a greenhouse gas is its ability to trap extra heat in the atmosphere over time relative to carbon dioxide (CO ₂) as well as the decay rate of each gas (the amount removed from the atmosphere over a given number of years). GWPs can also be used to define the impact greenhouse gases will have on global warming over different time periods or time horizons. These are usually 20 years, 100 years and 500 years.
електрични возила со батерија	battery electric vehicles (BEVs)	Електрично возило со батерија (BEV) е тип на електрично возило кое користи хемиска енергија складирана во батерии кои може да се полнат.	A battery electric vehicle (BEV) is a type of electric vehicle (EV) that uses chemical energy stored in rechargeable battery packs.

електрични возила со горивни ќелии	fuel cell electric vehicles (FCEVs)	Возило со горивни ќелии (FCV) или електрично возило со горивни ќелии (FCEV) е тип на електрично возило кое користи горивни ќелии наместо батерија, или во комбинација со батерија или суперкондензатор, за напојување на електричниот мотор во возилото.	A fuel cell vehicle (FCV) or fuel cell electric vehicle (FCEV) is a type of electric vehicle which uses a fuel cell, instead of a battery, or in combination with a battery or supercapacitor, to power its on-board electric motor.
Меѓународна агенција за енергетика	International Energy Agency	Меѓународната агенција за енергетика првично беше основана со цел да им помогне на земјите да го координираат колективниот одговор при поголемите прекини во снабдувањето со нафта, како што беше кризата од 1973/74 година. Но, денес Агенцијата се занимава со целиот спектар на енергетски прашања, вклучително понудата и побарувачката на нафта, гас и јаглен, технологии за обновлива енергија, пазари на електрична енергија, енергетска ефикасност, пристап до енергија, управување со побарувачката и многу други. Преку својата работа, Агенцијата се залага за политики кои ќе ја зголемат сигурноста, достапноста и одржливоста на енергијата во нејзините 30 земји-членки и пошироко.	The IEA was initially designed to help countries co-ordinate a collective response to major disruptions in the supply of oil, such as the crisis of 1973/4. But now the IEA examines the full spectrum of energy issues including oil, gas and coal supply and demand, renewable energy technologies, electricity markets, energy efficiency, access to energy, demand side management and much more. Through its work, the IEA advocates policies that will enhance the reliability, affordability and sustainability of energy in its 30 member countries and beyond.

„plug-in“ хибридни електрични возила	plug-in hybrid electric vehicles (PHEVs)	„Plug-in“ хибридните електрични возила (скратено PHEVs), комбинираат бензински или дизел мотор со електричен мотор и голема батерија што се полни. За разлика од конвенционалните хибриди, PHEVs може да се приклучат и да се полнат од надворешен приклучок за струја, овозможувајќи им да минат поголеми растојанија користејќи само електрична енергија.	Plug-in hybrid electric vehicles-known as PHEVs-combine a gasoline or diesel engine with an electric motor and a large rechargeable battery. Unlike conventional hybrids, PHEVs can be plugged-in and recharged from an outlet, allowing them to drive extended distances using just electricity.
декарбонизацијата	decarbonization	Декарбонизацијата се однесува на политики кои ќе резултираат со намалување на емисиите на стакленички гасови (GHG) со замена на ниско-јаглеродни извори на енергија или преземање на еквивалентни активности, како што се намалување на потрошувачката на стоки и енергија.	Decarbonization refers to policies that will result in a reduction of greenhouse gas (GHG) emissions by substituting lower-carbon sources of energy or taking equivalent actions such as reducing the consumption of goods and energy.
конвенционални возила	conventional vehicles конвенционални возила	Конвенционалните возила користат бензин или дизел за напојување на мотор со внатрешно согорување.	Conventional vehicles use gasoline or diesel to power an internal combustion engine.
електрични возила	electric vehicles	Електричното возило како средство за погон користи еден или повеќе електрични мотори или влечни мотори	An electric vehicle uses one or more electric motors or traction motors for propulsion

хибридни возила	hybrid vehicles	Хибриден автомобил е оној кој користи повеќе од едно средство за погон - тоа значи дека комбинира бензински или дизел мотор со електричен мотор	A hybrid car is one that uses more than one means of propulsion - that means combining a petrol or diesel engine with an electric motor
ниско-јаглеродни автомобили	low-carbon cars	Ниско-јаглеродните возила се моторни возила кои емитураат релативно ниско ниво на јаглеродни емисии.	A low carbon emission vehicle is a motor vehicle that emits relatively low levels of motor vehicle carbon emissions.
високо-јаглеродни автомобили	high-carbon cars	/	/
електрични возила со поголем опсег	high range electric vehicles	/	/
еколошки данок	environmental tax	Еколошкиот данок е данок чија основа е физичка единица на нешто што има докажано, специфично негативно влијание врз животната средина.	An environmental tax is a tax whose base is a physical unit of something that has a proven, specific negative impact on the environment.
даноци за гориво	fuel taxes	Данокот за гориво (исто така познат како данок за бензин или гас, или како такса за гориво) е акциза што се наплаќа за продажба на гориво.	A fuel tax (also known as a gasoline or gas tax, or as a fuel duty) is an excise tax imposed on the sale of fuel.

патарини	pay toll	Пат со патарина е јавен или приватен пат (денес речиси секогаш тоа е автопат со контролиран пристап) за кој се наплаќа надомест (или патарина) за премин. Тоа е форма на наплата која обично се користи за да помогне да се надоместат трошоците за изградба и одржување на патиштата.	A toll road is a public or private road (almost always a controlled-access highway in the present day) for which a fee (or toll) is assessed for passage. It is a form of road pricing typically implemented to help recoup the cost of road construction and maintenance.
алтернативни горива	alternative fuel	Алтернативни горива, познати и како неконвенционални и напредни горива, се сите материи или супстанции кои може да се користат како гориво, освен конвенционалните горива, како што се фосилните горива (нафта, јаглен и природен гас), како и нуклеарните материјали, како ураниум и ториум, како и вештачките радиоизотопни горива кои се направени во нуклеарни реактори. Некои познати алтернативни горива вклучуваат биодизел, биоалкохол (метанол, етанол, бутанол), гориво од отпад, хемиски складирана електрична енергија (батерии и горивни ќелии), водород, нефосилен метан, нефосилен природен гас, растително масло, пропан и други извори на биомаса.	Alternative fuels, known as non-conventional and advanced fuels, are any materials or substances that can be used as fuels, other than conventional fuels like; fossil fuels (petroleum (oil), coal, and natural gas), as well as nuclear materials such as uranium and thorium, as well as artificial radioisotope fuels that are made in nuclear reactors. Some well-known alternative fuels include biodiesel, bioalcohol (methanol, ethanol, butanol), refuse-derived fuel, chemically stored electricity (batteries and fuel cells), hydrogen, non-fossil methane, non-fossil natural gas, vegetable oil, propane and other biomass sources.

суро̀ва нафта	crude oil	Суровата нафта е природен, нерафиниран нафтен производ кој се состои од депозити на јаглеводороди и други органски материи.	Crude oil is a naturally occurring, unrefined petroleum product composed of hydrocarbon deposits and other organic materials.
нафтени деривати	oil derivatives	/	/
па̀мeтнo полнење (електрични возила	smart charging	Паметното полнење е сеопфатен термин кој ги дефинира сите интелигентни функционалности во станиците за полнење на EVBox кои ја оптимизираат инфраструктурата за полнење преку создавање и дистрибуција на достапната струја на ефикасен и флексибилен начин.	Smart Charging is an umbrella term that defines all intelligent functionalities in EVBox's charging stations that optimize the charging infrastructure by creating and distributing the available power in an efficient and flexible manner.
изду̀вни гасови	exhaust gasses	Издувниот гас се испушта како резултат на согорување на горива, како што се природниот гас, бензинот, мешавините од биодизел, дизел горивото, мазутот или јагленот. Во зависност од типот на моторот, тој се испушта во атмосферата преку издувна цевка, оџак или млазница.	Exhaust gas or flue gas is emitted as a result of the combustion of fuels such as natural gas, gasoline, petrol, biodiesel blends, diesel fuel, fuel oil, or coal. According to the type of engine, it is discharged into the atmosphere through an exhaust pipe, fluegas stack, or propelling nozzle.

полначи за електрични возила	electric vehicle chargers	Станицата за полнење на електрични возила претставува опрема која го поврзува електричното возило со извор на електрична енергија за полнење на електрични автомобили, мали електрични возила (за движење низ соседството) и plug-in хибридни возила. Некои станици за полнење имаат напредни функции, како што се паметни мерења, мобилни способности и мрежно поврзување, додека други пак се поосновни.	An electric vehicle charging station is equipment that connects an electric vehicle (EV) to a source of electricity to recharge electric cars, neighborhood electric vehicles and plug-in hybrids. Some charging stations have advanced features such as smart metering, cellular capability and network connectivity, while others are more basic.
систем на бонус-„малус“	bonus-malus system	Програма за стимулација дизајнирана да даде негативен бонус за слаби резултати.	An incentive program designed to give a negative bonus for poor performance.
PM10 честички	PM10 particles	Воздушните честички се разликуваат по својот физички и хемиски состав, извор и големина. PM10 честичките (делови од честички во воздухот со многу мала големина (<10 µm)) и PM2.5 честичките (<2.5 µm) се предмет на голема загриженост во моментот бидејќи се доволно мали за да продрат длабоко во белите дробови и на тој начин потенцијално да предизвикаат значителен здравствен ризик.	airborne particulate matter varies widely in its physical and chemical composition, source and particle size. PM10 particles (the fraction of particulates in air of very small size (<10 µm)) and PM2.5 particles (<2.5 µm) are of major current concern, as they are small enough to penetrate deep into the lungs and so potentially pose significant health risks.
пелети	Pellets (pellet fuel)	Мала, заоблена, компримирана маса на супстанција.	A small, rounded, compressed mass of a substance.

брикети	briquettes	Мал блок составен од јагленова прашина или тресет, којшто се користи како огревно средство	A small block made from coal dust or peat, used as fuel in a fire
печки на огревно дрво	fuel wood stoves	Печка на огревно дрво е уред за греење во кој може да се гори огревно дрво и гориво од биомаса добиено од дрво, како што се блокови од пилевина	A wood-burning stove is a heating appliance capable of burning wood fuel and wood-derived biomass fuel, such as sawdust bricks
систем за централно греење	central heating system	Централното греење претставува рамномерна распределба на топлина во секоја соба во вашиот дом од централна точка или извор на топлина.	Central Heating is the even distribution of heat to every room in your home from a central point or heat source.
печки на пелети	pellets stoves	Печка на пелети е шпорет којшто согорува пресувано дрво или пелети од биомаса за да создаде извор на топлина за станбени, а понекогаш и индустриски простори.	A pellet stove is a stove that burns compressed wood or biomass pellets to create a source of heat for residential and sometimes industrial spaces.